

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Trestní odpovědnost právnických osob

Jan Kalina

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Zpracoval: Jan Kalina

Studijní program: Magisterský

Studijní obor: Právo a právní věda

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jan Kocina, Ph.D., Katedra trestního práva

V Plzni 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma: Trestní odpovědnost právnických osob zpracoval samostatně a že jsem vyznačil veškeré prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal. Tyto byly řádně citovány a jsou uvedeny v seznamu pramenů.

Plzeň, 2014

.....
Jan Kalina

Rád bych na tomto místě poděkoval zejména mému vedoucímu práce, JUDr. Janu Kocinovi Ph.D., za ochotu, trpělivý přístup a cenné rady k mé diplomové práci. Rovněž bych chtěl poděkovat JUDr. Miroslavu Růžičkovi Ph.D. a celé své rodině za podporu během celého mého studia.

Seznam zkratk

LZPS - „Listina základních práv a svobod“ - Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

OČTŘ – orgán činný v trestním řízení

TZ nebo též trestní zákoník - zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

TŘ nebo též trestní řád - zákon č. 141/1961 Sb., o trestní řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Ústava - ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ObčZ – zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ZTOPO – zákon č. 418/2011 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů.

ZOK – zákon č. 90/2012 Sb., Zákon o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Právní odpovědnost a odpovědnost trestněprávní právnických osob.....	6
2.1. Právní odpovědnost.....	6
2.2. Subjektivní a objektivní právní odpovědnost.....	7
2.3. Trestní odpovědnost	8
2.4. Právní osoba a její jednání.....	10
2.4.1. Právní osoba.....	10
2.4.2. Jednání právnických osob	12
3. Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob.....	12
3.1. Starověký Řím.....	12
3.2. Středověk a církevní právo.....	14
3.3. Novověk.....	15
4. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentálním a angloamerickém právní kultuře.....	17
4.1. Úprava TOPO v mezinárodním právu, právo ES.....	17
4.1.1. Mezinárodní smlouvy a předpisy EU/ES.....	18
4.1.2. Corpus Juris.....	19
4.2. Kontinentální právo.....	20
4.2.1. Německo, postih podle správního práva.....	22
4.2.2. Nizozemí, Postih podle trestního práva.....	23
4.2.3. Francie, postih podle trestního práva.....	23
4.2.4. Španělsko, nepravá trestní odpovědnost.....	26
4.3. Angloamerická právní kultura.....	26
4.3.1. Doktrína Strict liability.....	28
4.3.2. Vicarious liability – delegovaná odpovědnost.....	28
4.3.3. Identifikační teorie – alter ego.....	28
4.3.4. Doktrína agregace.....	29
4.3.5. Moderní holistická teorie.....	30
5. Dílčí otázky související s trestní odpovědností právnických osob.....	30
5.1. Zákon 481/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	31
5.1.1. Zásada teritoriality.....	31
5.1.2. Zásada personality.....	33
5.1.3. Zásada ochrany	34
5.1.4. Zásada univerzality.....	34
5.1.5. Vyloučení odpovědnosti.....	36
5.1.6. Trestné činy podle ZTOPO.....	38
5.1.7. Právní osoba jako pachatel TČ.....	44
5.1.8. Tresty a ochranné opatření.....	46
5.1.8.1. Tresty.....	46
5.1.8.2. Ochranné opatření.....	54
5.1.8.3. Zánik výkonu trestu.....	54
5.1.9. Charakteristické znaky trestního řízení proti PO.....	56
5.1.10. Zajišťovací opatření.....	58

6. Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.....	62
6.1. Nedostatečný postih právnických osob za deliktní jednání formou správního trestání.....	62
6.2. Skutečný viník zůstává nepotrestán	64
6.3. Mezinárodní závazky České republiky.....	65
7. Námitky proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	65
7.1. Zavedení kolektivní viny.....	65
7.2. Fikce právnické osoby, jednání právní a protiprávní.....	66
7.3. Další navyšování soudní agendy.....	67
7.4. Ultima ratio.....	67
8. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice.....	68
8.1. Porovnání statistik za jednotlivá období.....	69
9. Závěr	70
10. Seznam pramenů.....	73
11.1. Příloha 1.....	77
11.2. Příloha 2.....	84
11.3. Příloha 3.....	85
11.4. Příloha 4.....	87

1. Úvod

Tématem této diplomové práce je trestní odpovědnost právnických osob. V České republice je to zcela nový institut trestního práva a proto si jistě zaslouží podrobné zkoumání. Cílem této práce je čitateli přiblížit vývoji trestní odpovědnosti právnických osob, představit jiné evropské varianty a nakonec ho důkladně obeznámit s českou právní úpravou. Postupem času tento institut zakotvil v různých formách ve většině evropských států. Česká republika, konkrétně český zákonodárce, se přijetí takové zákonné úpravy velmi dlouho bránil, ač měl na výběr z více variant trestního, nebo správního postihu. V roce 2004 se zdálo, že se Česká republika zařadí mezi moderní právní státy, které přísně postihují veškerá deliktní jednání, ale Poslanecká sněmovna parlamentu ČR hned v prvním čtení návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob zamítla. Česká republika tak zůstala osamoceným státem v srdci Evropy bez možnosti citelného postihu právnických osob.

Další návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob na sebe nechal poměrně dlouho čekat, ale po všech peripetiích byl přijat a nakonec nabyl účinnosti k 1.lednu 2012.

První kapitoly této práce jsou především teoretické, autor v nich čitateli vysvětlí na jakém principu vůbec odpovědnost a trestněprávní odpovědnost funguje, co je právním, respektive protiprávním jednáním. Pro pochopení trestní odpovědnosti právnických osob jsou jednání právnické osoby a odpovědnost klíčovými pojmy. Druhá část se zabývá vývojem právnických osob, jak byla právnická osoba postupem času vnímána. Dále poukazuje na to jaká práva a povinnosti postupně právnická osoba nabývala. První část této kapitoly je věnována římskoprávnímu pojetí právnických osob a jejich trestání. Zejména z toho důvodu, že právo evropské civilizace je postaveno na základech římského práva, nemohl jsem tuto kapitolu právních dějin vynechat. Náplní třetí kapitoly je rozbor a srovnání vybraných úprav ostatních států Evropy nejen kontinentálního právního systému, ale částečně je věnována i angloamerické právní kultuře. Pro úplnost jsem tuto kapitolu doplnil i o úpravu na poli mezinárodní spolupráce v rámci EU, ES a OSN. Dalším podstatným aspektem této

kapitoly je možnost porovnat různá řešení postihu protiprávního jednání právnických osob, neboť různé státy mají různá řešení, ať na poli přímé trestní odpovědnosti, nebo formou správního postihu za protiprávní jednání. Většina této diplomové práce je však věnována samotné právní úpravě Zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Cílem je osvětlit a přiblížit čitateli nejen samotný princip trestního postihu, ale i konkrétní možnosti orgánů činných v trestním řízení postihovat deliktní jednání a případně jak předcházet dalšímu škodlivému jednání právnických osob. Česká právní veřejnost je doslova rozdělena na dva nesmiřitelné tábory, ohledně právě trestní odpovědnosti, jedni ji srdečně podporují a druzí jsou zásadně proti. V jedné z podkapitol této práce se tedy pokusím některé jejich protichůdné názory porovnat a uvést je na pravou míru. Měl jsem možnost nahlédnout do statistických údajů souvisejících s trestní odpovědností právnických osob, pokusím se tedy srozumitelným způsobem analyzovat a následně prezentovat tyto aktuální údaje.

2. Právní odpovědnost a odpovědnost trestněprávní právnických osob

2.1. Právní odpovědnost

„Právní odpovědnost je zvláštním druhem právního vztahu, vznikajícího v důsledku porušení právní povinnosti a spočívajícího ve vzniku nové (sekundární) povinnosti sankční povahy“.¹

Právní odpovědnost je vlastnost subjektů práva nést následky svého právního, nebo i protiprávního jednání. Chování subjektů práva lze rozdělit na chování v souladu, nebo v rozporu s právními normami. Chování v souladu s právními normami spočívá ve výkonu subjektivních práv a dodržování zákonných povinností. V souvislosti s výše uvedeným je potřeba brát na zřetel i to, kdo je subjektem těchto vztahů a zda má vůbec způsobilost k protiprávnímu jednání. Fyzické osoby, jako subjekty práva, takovou

¹ Gerloch, A., Teorie práva, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., Plzeň, 2004, str. 156

způsobilost bezpochyby mají, neboť jsou nadány vůlí a rozumem. Tato deliktní způsobilost, tedy odpovědnost za protiprávní jednání, se u jedince jako fyzické osoby mění postupně s jejím mentálním a rozumovým vývojem. Fyzické osoby dosahují plné způsobilosti k právní resp. protiprávním úkonům dosažením zletilosti, tedy dosažením osmnáctého roku života. U právnických osob je tento aspekt podstatně jednodušší, plné způsobilosti dosahuje v okamžiku jejího vzniku, právnická osoba vzniká zápisem do obchodního, nebo jiného zákonem předepsaného veřejného rejstříku pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Přestože je právnická osoba subjektem v právních vztazích, jedná se o umělou konstrukci, která nemá vlastní vůli, nemůže podle ní jednat a navenek ji projevovat, a proto může vystupovat pouze prostřednictvím fyzických osob. „Vlastní jednání právnické osoby představují ty projevy vůle, které jménem právnické osoby činí fyzické osoby jako její určité orgány nebo zástupci, a právní následky spojené s těmito projevy vůle se přičítají přímo právnické osobě jako subjektu práva“.²

2.2. Subjektivní a objektivní právní odpovědnost

Jak již bylo řečeno v úvodu, odpovědnost obecně je zvláštní formou právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové povinnosti sankční povahy. Tyto sankce mohou mít různé funkce nejčastěji jsou zmiňovány funkce reparační, satisfakční, preventivní a represivní. Typickým příkladem je právě trestněprávní sankce, které se budu důkladněji věnovat následně.

Objektivní právní odpovědnost vzniká bez ohledu na zavinění subjektu práva, není podstatné, zda subjekt porušil některou ze svých právních povinností, ať už zákonnou nebo smluvní. Objektivní odpovědnost ve skutečnosti nese objekt, který daný protiprávní stav nezavinil. Objektu je dána možnost liberace, vyvinít se a to prokázáním takových skutečností, které jasně nasvědčují tomu, že následek byl způsoben takovou právní událostí, kterou zákon připouští jako liberační důvod. Liberace ovšem neplatí

² Púry F., Šámal P., Ještě k trestní odpovědnosti osob jednajících za právnické osoby. Trestní právo, 1997, č. 9, str. 14.

u absolutní objektivní odpovědnosti, kde se ani nevyžaduje zavinění a právní normy ani neumožňují odpovědnosti se jakýmkoli způsobem zprostit.

Subjektivní právní odpovědnost, jinak též nazývána odpovědnost za zavinění, jak již z tohoto názvu je patrné. Na rozdíl od odpovědnosti objektivní je potřeba jasného prokázání příčinné souvislosti mezi zaviněným jednáním a vzniklou újmou, tedy subjekt nese následky pouze svého zaviněného jednání.

2.3. Trestní odpovědnost

Trestně právní odpovědnost je odpovědností za spáchané trestné činy neboli taková protiprávní jednání, která je možné sankcionovat uložením trestněprávních sankcí. Vzniká zde odpovědnost pachatele vůči subjektu, kterým paradoxně není poškozený, ale stát. „Trestní odpovědností se v obecné rovině rozumí povinnost strpět za spáchaný trestný čin sankce stanovené trestním zákonem v rámci trestněprávního poměru, který vznikne spáchaním trestného činu mezi pachatelem a státem“.³Trestní odpovědnost je zvláštní druhem právní odpovědnosti, neboť jejím základem je spáchaní trestného činu, další její složkou je následná sankční reakce specializované složky státu-soudu, neboť jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy (čl.40 odst. 1 LZPS). Současná úprava Trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb. v platném znění zná pouze individuální trestní odpovědnost, odpovědnost konkrétního jedince za individuálně určený trestný čin. Individuální trestní odpovědnost ovšem není v tomto předpise přímo stanovena, ale je dovozována z jeho obsahu, což lze dovést převážně z ustanovení §§ 22 až 27 tohoto zákona. „Trestní zákoník sice výslovně odpovědnost pouze fyzické osoby neformuluje, ale lze ji dovést zejména z úpravy pachatelství a spolupachatelství, účastenství a zejména z ustanovení §15 a 16 o zavinění.“⁴ U trestní odpovědnosti právnických osob však o individuální odpovědnosti hovořit nelze. Proto i vlastní

3 Solnař V., Fenyk J., Císařová D., Základy trestní odpovědnosti. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2004, str. 16

4 Šámal P. a kolektiv, Trestní zákoník I, Komentář § 1-139, 1.vydání 2009, C.H.BECK, str. 258

ustanovení trestní zákona nelze použít. Z těchto výše uvedených důvodů zákonodárce přistoupil na zcela novou, subsidiární úpravu trestní odpovědnosti právnických osob. Nemožnost použití trestního zákoníku vychází rovněž z chybějící vůle tohoto uměle vytvořeného právního tělesa. Lze se ohlížet na ustanovení §12 TZ, ze kterého vyplývá, že skutek je trestným činem, pokud jsou naplněny veškeré podmínky trestného činu tedy formální i materiální znaky. Formálními znaky jsou subjekt, subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka trestného činu. To, že subjektem trestného činu, tedy jeho pachatelem může být pouze fyzická osoba již bylo řečeno, jen pro úplnost zde zmiňuji i subjektivní stránku trestného činu, kterou rovněž právnická osoba nemůže naplnit, protože pod pojmem subjektivní stránky je třeba si představit zavinění, ať ve formě úmyslu, nebo nedbalosti.“ Zavinění je obligatorní znakem subjektivní stránky trestného činu a je nezbytné pro naplnění kterékoli skutkové podstaty trestného činu.“⁵ Dalšími znaky, fakultativními, jsou například motiv, pohnutka nebo záměr pachatele. V souvislosti s právnickou osobou je potřeba si uvědomit, že u takové osoby chybí psychický prvek, tedy o úmyslu nebo motivu nemůže být řeč. „Při přípravě nového zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim bylo nutno vyřešit problematiku spáchání skutku naplňujícího znaky trestního činu jako základní podmínky vztahující se ke vzniku trestní odpovědnosti konkrétní právnické osoby. V této souvislosti je třeba především zdůraznit, že jednou ze základních námitek proti trestní odpovědnosti právnických osob je tvrzení, že právnické osoby nejsou způsobilé jednat v trestněprávním smyslu, neboť nemají vlastní vůli, přičemž bez vůle není viny a bez viny není trestní odpovědnosti.“⁶ Protože není možné spolehnout se na ustanovení TZ, zákonodárce tak nově v §8 ZTOPO vymezil trestněprávní odpovědnost právnických osob. Toto nové pojetí TOPO, mne přivedlo k úvaze, kdy je možné trestný čin přičítat PO ke které má pachatel určitý vztah a kdy již nikoli. Odpověď můžeme nalézt již ve zmíněném §8 ZTOPO, „pro založení trestní odpovědnosti PO je rozhodné že byl trestný čin spáchán:

5 Šámal P. a kolektiv, Trestní zákoník I, Komentář § 1-139, 1.vydání 2009, C.H.BECK, str. 126

6 Šámal P., Dědič J., Gřivna T., Púry F., Říha J., Trestní odpovědnost právnických osob, Komentář, C.H.BECK 2012, str 168

- a) v zájmu právnické osoby (tj. Právnická osoba požívá určitého benefitu ze spáchání takového trestného činu, ať už v podobě přímého majetkového prospěchu nebo v získání určitých lukrativních informací,
- b) jejím jménem (tj. že trestný čin byl spáchán statutárním orgánem právnické osoby nebo jinou osobou oprávněnou jednat jejím jménem, tj. osobami uvedenými v písmenu a), vychází se z konceptu, že právnická osoba jako taková nemá vlastní vůli a tuto vůli nemůže samostatně navenek projevovat, proto český právní řád považuje za jednání právnické osoby ty projevy vůle, které jejím jménem činí její orgány nebo určité k tomu oprávněné fyzické osoby, přičemž následky jejich jednání se pak přičítají přímo právnické osobě), nebo
- c) v rámci její činnosti.⁷

2.4. Právnická osoba a její jednání

2.4.1. Právnická osoba

Česká právní úprava historicky vychází z práva římského. Římské právo znalo dva hlavní typy právnických osob, korporace a society, z této dvojice přiznávalo římské právo právní subjektivitu jen korporacím. Corporaciones byly především subjekty veřejnoprávního charakteru jako byl římský stát a obce. Pod korporace římské právo řadilo rovněž collegia, jejichž funkce byly zejména kultovní a charitativní. Následně se mezi korporace řadily nucená společenství řemeslníků, připomínající nám známější cechy. Vydělečné spolky měly povahu societ a jejich založení nemělo povahu založení právnické osoby, ale šlo o pouhý vzájemný závazkový vztah mezi zakladateli. Z tohoto římskoprávního základu se postupně vyvíjely základy jednotlivých právních forem společností. Ve středověku se od sebe právní doktríny značně odlišovaly, současná česká právní úprava vychází z francouzské doktríny, která byla v život uvedena napoleonským Code de Commerce z roku 1807, již byly prohlášeny veškeré obchodní společnosti za právnické osoby s vlastní právní subjektivitou. „Náš obchodní zákoník,..., jeho §56

7 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.70

odst.1 přiznal právní subjektivitu explicitně a záměrně všem právním formám obchodních společností: osobním i kapitálovým. Tato koncepce ostatně odpovídá názorům řady našich významných předválečných civilistů a komercialistů, mezi nimiž bylo pojetí obchodních společností podle francouzské doktríny značně populární.“⁸

Pojem právnická osoba není v českém právním řádu přesně definován. O její vymezení se pokoušel zákonodárce v ustanovení §18 odst.2. ObčZ, ale tato uvedená formulace je dosti široká až abstraktní. Poměrně přesně vystihuje podstatu právnické osoby v odborné literatuře J. Hurdík, kdy za právnickou osobu považuje „takovou uměle vytvořenou konkrétní organizační strukturu (zásadně u právnických osob veřejného práva) nebo takový typ uměle vytvořené organizační struktury (zásadně u právnických osob soukromého práva), kterému bylo přímo zákonem nebo v příslušném registračním řízení na základě zákona státem přiznáno postavení právnické osoby (osoby v právním smyslu)“⁹ Ustanovení §18 odst 2 ObčZ obsahuje obecný popis právnických osob, který se v této podobě dále vyskytuje v celém právním řádu. V tomto odstavci druhém citovaného paragrafu jsou vymezeny základní kategorie právnických osob. Dnešní kategorie právnických osob se od ustáleného římskoprávního pojetí značně liší.

Z článku J. Jelínka „Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání“ vyplývá, že se zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vztahuje na všechny právnické osoby, které jsou způsobilé vystupovat vlastním jménem kromě státu, územně samosprávných celků při výkonu veřejné moci (kraje a obce), cizích států a mezinárodních organizací veřejného práva.¹⁰ Jak vymezení J. Hurdíka, tak J. Jelínka působí jednoduše, neboť se jedná o negativní vymezení, je tedy vyjmuta jen malá část právnických osob z působnosti zákona o TOPO. Takovéto pojetí však může svou přílišnou obecností způsobit v praxi komplikace.

8 Eliáš K., Obchodní společnosti, C.H.BECK/SEVT, Praha 1994, str 24

9 Hurdík, J. Úvod do soukromého práva. 2. rozšířené a upravené vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002, str. 133

10 Jelínek J., Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání, Právnická fakulta UK, <http://www.mvcr.cz/clanek/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-jako-predmet-zkoumani.aspx>

Nově od 1. ledna roku 2014 je účinný zákon č. 89/2012 Sb. NOZ, který nahrazuje zák. č. 60/1964 Sb. a tedy je nově kodifikována i právnická osoba jako taková (§ 118 a násl.). Zákodárce se však v nové úpravě od té předchozí téměř neodchyluje.

2.4.2. Jednání právnických osob

Velmi příhodnou definicí jednání právnických osob se prezentoval ve své odborné literatuře V. Knapp. „Jestliže právo zkonstruovalo pojem právnické osoby, jíž přiznalo vlastnost mít práva a povinnosti a současně vlastními úkony nabývat práva a zavazovat se, ač se zde tím uměle vytvořila osobnost něčeho, co v reálném světě jako jednotná osobnost neexistuje, nemá žádnou vůli, a nemůže tedy ani podle své vlastní vůle jednat.“¹¹ Zvolilo české právo tu formu jednání, že jednání právnické osoby představují právní úkony osob fyzických – statutárních orgánů, jež jsou ex lege oprávněni tyto činit a právnická osoba je takovým jednáním zavázána. Podle typu právnické osoby je její jednání upraveno speciálními zákony. Mimo statutární orgány mohou za právnickou osobu jednat (činit právní úkony) i jiné fyzické osoby, to buď na základě pracovního vztahu, ale to jen do té míry, kdy tento druh jednání vyplývá z pracovního zařazení této osoby a takovéto jednání je v jeho pracovním zařazení obvyklé. Nebo je těmto osobám jednání jménem právnické osoby svěřeno na základě vnitřních předpisů právnické osoby, nebo i na základě jiného speciálního zákona.

3. Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob

3.1. Starověký Řím

„Společenský život však běžně vytváří poměry a vytyčuje cíle, které jsou dlouhodobého charakteru či dokonce trvalého významu a spojovat jejich realizaci s pomíjivým životem jednotlivců by bylo sotva účinné, spíše jen iluzorní. Proto se vytvářejí různá sdružení osob a později i majetkové celky, jež mají existenci samotnou, na určitých

¹¹ Knapp, V., Luby, Š., Československé občanské právo, sv.I., Orbis, Praha, 1974, str.241

přirozených osobách nezávislou, zkrátka vlastní existenci právní.¹² Takto byly shrnuty důvody, proč vlastně se lidé začali organizovat do spolků a nadací, neboť jejich cíle nemohly být naplněny během jednoho životního cyklu.

Starověká římská společnost znala zřízení, které my můžeme označit za právnickou osobu, byl jím kupříkladu Římský stát, města a obce, jejich právní podstatu do dnešního dne neumíme plně vysvětlit. Římské veřejné korporace, jako byl stát a jiné, byly již od pradávna nabyvatelem práv a dále je spravoval a případně zcizoval. Silně praktická starořímská společnost nezanechala žádné zmínky o teorii těchto právnických osob, ba ani pro ně nezanechala žádné názvosloví. V těchto počátcích římské společnosti postačovalo, že si společnost uvědomovala existenci těchto právnických osob a důsledků, které z jejich existence vyvodila.

Při založení právnické osoby, vedle jednotlivých členů, vzniká nový právní subjekt, na existenci konkrétních osob, jejich členů, zcela nezávislý. Je fiktivní osobou, nemá způsobilost k právnímu jednání, jednání se účastní prostřednictvím orgánů, které tvoří jednotlivci určení statutem korporace. „Za právnickou osobu jednaly její orgány, fyzické osoby stanovené podle vnitřních předpisů korporace, stanov apod. Při všeobecné nepřipustnosti přímého zastoupení byly tyto orgány pouhými náhradníky právnické osoby. Výsledky svých právních úkonů převáděly dalšími úkony na korporaci.“¹³

Deliktů se korporace dle zásady *universitas non delinquit* dopustit nemohla a neodpovídala ani za delikty svých členů, neboť dle římského práva se nikdo nemůže dát zastoupit při protiprávním činu. Jedinou újmou korporace byla povinnost vydat to, oč se bezprávným jednáním svého člena obohatila. Toliko vycházíme-li z římského práva. Skutečnost byla však poněkud jiná, kdy za delikty svých členů byly trestány i celé obce, jak dokládá Hafter.¹⁴

12 Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M., Římské právo, C.H.BECK, 1995, str. 80

13 Tureček, J., Světové dějiny státu a práva ve starověku, ORBIS, Praha 1963, str.285

14 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 1

3.2. Středověk a církevní právo

Pro období středověkého práva bylo charakteristické postupné posilování vlivu římskokatolické církve, která se řídila svým vlastním právním řádem. Kanonické právo fungovalo paralelně vedle světských právních řádů, ale jeho výhodou bylo *Ecclesia vivit lege Romana*, tedy vycházelo z římského práva a jeho právní kultury. Ve středověku kanonické právo představovalo vrchol evropské právní kultury a *Corpus Iuris Canonici* je doposud jednou z nejvýznamnějších právních památek středověku. Dokonce i současné moderní evropské právo bylo v některých kapitolách ovlivněné právě právem kanonickým, tento vliv je patrný zejména v právu manželském, kde lze hovořit dokonce o přímé recepci.

Římskokanonický proces získal svoji podobu na přelomu 12. a 13. stol. spis *Viléma Durantise* – *Speculum iudiciale* působí jako základ středověké procesní literatury, zejména ovlivnil vznik procesu obecného práva. Římské právo bylo subsidiárně užíváno v případech, kdy právo kanonické selhávalo, tedy poprvé můžeme hovořit o subsidiaritě římského práva v poměru k právu kanonickému.

Abych se vrátil k původnímu tématu, právě kanonické právo, jako významný právní systém ovlivňující dění v celé vyspělé Evropě, znalo institut trestní odpovědnosti společností, ne však v takové podobě jako ho dnes známe my. Dle CIC (*Corpus Iuris Canonici*) bylo možno (až do roku 1917) uložit trest tzv. Interdikt, tedy zákaz bohoslužeb nejen jednotlivým osobám, ale i místní, územní interdikt, „který dopadal na osoby nepřímo formou zákazu bohoslužeb v určitých místech. Místní interdikt, který byl až do počátku novověku hroživou /a přinejmenším nadužívanou/ zbraní v ruce církevní moci, současný kodex nezná, m.j, proto, poněvadž zavání principem kolektivní viny.“¹⁵

Oproti tomu zde byly i hlasy, které volaly po zdržení se uplatňování trestů vůči společenství členů církve, ale takovéto názory byly zcela ojedinělé viz. Innocenc IV.¹⁶ Nicméně je třeba dodat, že nejen církev užívala takovýchto trestů, které

15 Hrdina, A., *Kanonické právo*, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha, 2002, str. 333

16 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., *Trestní odpovědnost právnických osob, komentář*, C.H.BECK, Praha 2012, str. 1

postihovaly celá města a obce. Za vybrané trestné činy, jako vzpoura nebo zrada, byly téměř vždy trestány rovnou celé obce a vesnice. „Z trestného činu nebyla odpovědna jen osoba fyzická, ale také kláštery a města, například pro nehonění loupežníků. Majetek hradu nebo města, které ukrývalo ztracence, propadal králi. Pouze král byl z trestní odpovědnosti vyloučen.“¹⁷ Z předchozí citace tedy vyplývá, že zde fungovala současně jak individuální, tak kolektivní trestní odpovědnost.

Z díla francouzského právníka Raymonda Saleillese, který předchází myšlenku potvrzuje, když uvádí: „Králové bez pochyby znali policejní moc, která jim na základě zákona patřila k rozpouštění společenství, spolků a bratrstev, jež považovali za ohrožující veřejný pořádek“.¹⁸

3.3. Novověk

Pomalu se dostáváme do období novověku, když od středověkých postupů prošlo, nejen trestní právo značným vývojem. Stále narůstající moc absolutistických panovníků a šlechty, zvyšující se centralizace státu, to vše oslabuje moc územním celkům a ostatním společenstvím, není již tedy potřeba proti nim užívat trestních represí až tyto procesy zcela vyšly z užívání. Jedním z nejvýznamnějších německých právníků své doby a zakladatel historické školy byl Friedrich Carl von Savigny (1779-1861). Jeho Ius naturalistická - přirozenoprávní škola nabízela myšlenku poznání práva prostřednictvím lidského rozumu. Impulsem pro velké kodifikace a nové koncepce, které jsou pro tuto epochu charakteristické, je právě myšlenka přirozeného práva, která klade důraz na odpovědnost jedince, na jeho úsudek a zdravý rozum. V souladu s těmito myšlenkami se rovněž celospolečensky vyvíjí idea a filosofický směr osvícenství. Ius naturalismus a osvícenství formulují nové vnímání práva a pojetí společnosti. „Savigny ve své teorii fiktivní subjektivity právnických osob popřel jejich reálnost a tím

17 Solnař, V. Z dějin českého zemského práva. Praha: Bursík a Kohout, 1921, str. 5 – 6

18 Saleilles, R., De la personnalité juridique, Rousseau, 2e éd. Paris 1922, str.241, v originále: „Sans doute, les rois ont toujours considéré, en vertu de leur droit de police, qu’ils leur appartenait de dissoudre les associations, ligues et confréries, qu’ils jugeaient dangereuses pour l’ordre poublique.“

i jejich způsobilost vystupovat jako pachatel trestného činu.“¹⁹

Konkrétně v souvislosti s touto prací je potřeba zmínit i profesora Malblanca, který „princip výlučné individuální trestní odpovědnosti a výslovné odmítnutí trestní odpovědnosti právnických osob zdůvodnil v roce 1793, vycházel přímo z argumentů, které použil již papež Innocenc IV., tj. z nemožnosti přičítat právnickým osobám vinu a z jejich nezpůsobilosti přijmout účinky trestu.“²⁰ Von Savigny byl pasován do role tvůrce termínu fiktivní osoby a jejích vlastností. Raymond Saleilles s tímto částečně nesouhlasí, tvrdí, že z období Říma, již známe termíny které naznačují myšlenku umělé bytosti. A tím spíše později v období postglosátorů, neboť termín *Persona repraesentata* nebo *ficta* pochází právě od nich. Od dalších autorů je myšlenka fikce čistě potvrzena. Stává se z ní promyšlená soustava. Na základě těchto zmínek je jasné, že Savigny nic neobjevil. Pouze upřesnil termíny, vystavěl teorii a domyslel následky. Je to zásadní část jeho díla.²¹

Ve středověku v Evropě působili glosátoři, později komentátoři, díky kterým římské právo nezaniklo úplně, neboť do té doby bylo tzv. mrtvým právem a naopak se začalo rozvíjet. To ovšem neplatilo na britských ostrovech, kde se velmi záhy vytvořil spolek profesionálních znalců domácího práva, kterým se podařilo římskoprávní vliv na jejich právní pořádek potlačit a na rozdíl od kontinentální Evropy se vyvíjelo zcela jiným směrem. Myšlenka znovuzavedení trestní odpovědnosti právnických osob ve Velké Británii se začala objevovat již během 17. a 18. století,

19 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 2

20 tamtéž

21 Saleilles, R., *De la personnalité juridique*, Rousseau, 2e éd. Paris 1922, str.310, v originále: „On a souvent dit que c'était Savigny qui en était l'inventeur. Cela me paraît un peut exagéré. Des l'époque romaine, nous avons trouvé des termes qui impliquent l'idée d'une création artificielle. A plus fort raison en fut-il ainsi a l'époque des post-glossateurs. L'expression de *Persona repraesentata* ou *ficta* veint d'eux. Chez nos auteurs coutumiers, et je vous en ai cité des extraits, l'idée de fiction est nettement affirmée. Elle devient un système. Sous ce rapport, Savigny n'a rien inventé. Seulement il a précisé les termes, construit la théorie, déduit les conséquences. C'est une partie magistrale de son oeuvre.“

tedy o dost dříve než v kontinentální Evropě. Usazovala se však jen velmi pozvolně, Lord kancléř Thurlow (1731-1806) jako odpůrce myšlenky trestání právnických osob tuto svoji výhradu vyslovil velmi pregnančně „No soul to damn, no body to kick.“²² Protože se anglosaské právo velmi výrazně odlišuje od nám známého modelu, budu se myšlenkou a vývojem institutu TOPO zabývat v samostatné kapitole.

4. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentálním a angloamerickém právní kultuře

4.1. Úprava TOPO v mezinárodním právu, právo ES

Důvody, proč je v současné době tolik různých úmluv, dohod a mezinárodních smluv, naprosto bezchybně vystihla B. Huber v článku v časopise *Trestní právo* „Globalizační a integrační procesy, nastoupené intenzivně v poslední čtvrtině 20. století, vedly k tomu, že se na mezinárodním fóru začala prosazovat tendence postihovat deliktní jednání právnických osob efektivními sankcemi. V mezinárodním prostředí začíná sílit přesvědčení, že dosavadní právní nástroje sloužící k ochraně společnosti před závadným a protiprávním jednáním právnických osob, nejsou účinné a neplní dostatečně ani represivní, ani preventivní poslání.“²³ Bohužel momentální situace na poli mezinárodního práva je taková, že orientovat se v této záplavě dokumentů je prakticky nemožné. Dokumenty, které ovlivňují dění týkající se TOPO v ČR můžeme rozdělit do tří skupin. Jedná se o mezinárodní smlouvy, smlouvy s ES a projekt nazvaný *Corpus Juris*, sloužící k ochraně finančních zájmů Evropské unie.

Úplný výčet mezinárodních smluv a nařízení, respektive směrnic EU není pro tuto práci nikterak prospěšný, proto se budu zabývat pouze těmi podstatnými, které

22 John C. Coffe Jr., *Michigan Law Review*, Vol.79, No. 3 Jan., 1981
<http://www.jstor.org/pss/1288201>

23 Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o Trestní odpovědnosti právnických osob, sněmovní tisk 028500, str. 23, <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69428>

přímo ovlivňují situaci v ČR nebo jsou jiným způsobem významné. Vzhledem k množství těchto dokumentů jejich prolínání a vzájemného doplňování jsem dospěl ke stejnému názoru jako J. Jelínek, když uvádí: „Tato situace ztěžuje nejen možnost tato opatření poznat a orientovat se v nich, ale zejména možnost je efektivně používat.“²⁴

4.1.1. Mezinárodní smlouvy a předpisy EU/ES

Mezinárodní smlouvy nepožadují po jejich signatářích výlučně zavedení pravé trestní odpovědnosti nebo stanovení sankcí trestním zákonem, jedinou podmínkou je, aby sankce byly účinné, přiměřené a odstrašující.²⁵ V těchto dokumentech je vyžadováno zavedení odpovědnosti společností za jejich protiprávní jednání, ale již není určeno, zda se má jednat o odpovědnost trestní, tedy je zde ponechána možnost vypořádat se s protiprávním jednáním společností jinými způsoby, například formou správněprávního postihu.

Česká republika je signatářem a tedy vázána smlouvami, které vyžadují zavedení deliktní odpovědnosti a sankční trestání právnických osob: Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelův mezinárodních podnikatelských transakcích, Paříž, 17.12.1997. Trestněprávní úmluva o korupci, Štrasburk, 27.1.1999. Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, která byla přijata rezolucí OSN dne 9.12.1999.²⁶

Na poli předpisů Evropské unie je striktně vyžadována národní právní úprava postihující trestnou činnost právnických osob. Těchto předpisů, nejen Evropského práva, která vyžadují vnitrostátní úpravu, je nepřehledné množství.²⁷ Snad jen pro

24 Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha 2007, str. 108

25 Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelův mezinárodních podnikatelských transakcích ze 17.12.1997, čl. 3Odst. 2, download.mpo.cz/get/31356/34653/372919/priloha001.doc

26 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 18-19

27 Neúplný výčet nalezneme ku příkladu v publikaci Jelínek, J.,: Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.109-110

úplnost bych zmínil ty nejpodstatnější, který mi jsou:

- Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 19.6.1997, jež obsahuje demonstrativní výčet sankcí, jako je finanční postih, dočasný či trvalý zákaz obchodní činnosti. Tento protokol rovněž upřesňuje adresáty těchto sankcí, tedy uvádí vlastní definici právnických osob;
- Doporučení rady ministrů ES č. 88 (18) ze dne 20.10.1988, v němž je kladen důraz na preventivní funkci sankcí a upozorňuje na potřebnost úpravy náhrady či navrácení, popřípadě poskytování odškodnění osobám, jež byly poškozeny trestnou činností.

4.1.2. Corpus Juris

Původně vznikl jako projekt nezávislých expertů na žádost Evropské komise a Evropského parlamentu. Jeho posláním byla harmonizace trestního práva členských států, konkrétně oblast ochrany finančních zájmů Evropské unie. Základem tohoto projektu byly standardní principy trestního zákonodárství, kterými jsou zejména princip individuální trestní odpovědnosti, princip legality, princip proporcionality a princip soudní záruky. Nadstavbou těchto principů se měly stát nové prvky jako Evropský justiční prostor, Evropský veřejná žalobce, Evropský zatýkací rozkaz a vykonatelnost v celé Evropské unii. Hlavním účelem tohoto projektu bylo dosáhnout účelu „Evropské právní oblasti“ v trestních věcech. Základními prostředky jeho dosažení měly být asimilace, kooperace a harmonizace. Hlavním předpokladem Evropské právní oblasti se mělo stát zavedení principu evropské trestní teritoriality. První verze Corpus Juris byla po kritickém zhodnocení členských států přepracována a vznikla tzv. Florentská verze, podle místa výsledného jednání, nadále je označována jako Corpus Juris 2000. Jeho podstata se částečně mění, když hlavním cílem CJ 2000 se stává proveditelnost ve vztahu k národním úpravám trestního práva. Dalším podstatným aspektem je horizontální spolupráce mezi členskými státy a vertikální spolupráce členských států s orgány Evropské unie.²⁸

²⁸ Fenyk, J.,: Projekt Evropského veřejného žalobce (Nová podoba mezinárodní justiční

Corpus Juris není trestně právním kodexem, jak již bylo řečeno, má charakter pouhého projektu a i tak některé jeho části pronikly do evropské legislativy nebo se alespoň staly předmětem úvah de lege ferenda. Pro podrobnější seznámení odborné veřejnosti s touto problematikou byla vydána tzv. Zelená kniha, která má za úkol nejen seznámit, ale zjistit zda je zde prostor pro implementaci institutů pro trestní ochranu finančních zájmů Evropského společenství. Další významnou ideou, která byla Zelenou knihou propagována, je zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce. Ten již je částečně zakotven v čl.86 Smlouvy o fungování Evropské unie, ale doposud nebyl zřízen. Není na místě očekávat, zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce, ani ostatních institucí v nejbližší době, protože tyto návrhy silně kolidují s cítěním členských států, které v současnosti usilují o zachování trestně právní suverenity.²⁹

4.2. Kontinentální právo

„Pokud se budeme zabývat vnitrostátním právem různých zemí, setkáme se téměř vždy s určitým druhem odpovědnosti v souvislosti se zločinem či deliktem vztahujícím se k právnickým osobám, a to odpovědností, kterou bude možno označit jako „trestní“, i když důsledky vyplývající z takové odpovědnosti se budou značně lišit.“³⁰ První zmínky o TOPO v kontinentální právní kultuře pocházejí z přelomu 19. a 20. století. Důvodem, proč se tomu tak dělo, byla narůstající síla průmyslových podniků a postupné narůstání politického vlivu těchto subjektů. Hlavními strůjci nebo spíše zastánci zavedení TOPO byl již dříve zmíněný von Savigny, jako zástupce německé právní teorie, dalším byl von Gierke, který dospěl k závěru, že o způsobilosti právnických osob projevovat svou vůli, jednat a nést trestní odpovědnost nelze mít

spolupráce v rámci členských států Evropské unie)
www.ok.cz/iksp/docs/aidp_101007f.doc

29 Jelínek, J.,:Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.138

30 Šámal, P., Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice in Kratochvíl, V., - Löff, M., Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, Brno, Masarykova Univerzita, 2003, str. 366

pochybnosti.³¹ Ze zástupců francouzských právníků nelze nezmínit A. Mestra a opět již dříve zmíněného Saleillese. Pokusy těchto slovných filosofů a právních teoretiků zůstaly však jen na papíře. Je pravdou, že myšlenka A. Mestra byla znovu přednesena na 2. mezinárodním kongresu trestního práva v Bukurešti, přestože to byla převratná myšlenka, vyjádřená slovy: „...pokud většina členů uskupení, spáchá přečin, takové musí být potrestáno jako celek.“³² Ale kongres ji ve svém závěru zamítl.

Pravá trestní odpovědnost společností byla zavedena až mnohem později. Protože potřeba trestat právnické osoby nevymizela, bylo často trestání právnických osob pokrýváno speciálními zákony, které za přestupky nebo jiné delikty stanovovaly sankce, většinou jen pokuty, i tak se někdy svou výší rovnaly sankcím podle trestních řádů. Tyto speciální zákony spadaly pak do oblastí práva správního nebo daňového atd.

Pokud se podíváme k našim západním sousedům, tedy dnešní SRN, tamní právo znalo trestání ve formě vedlejšího trestního práva již od 20. let 19. století. Tento postup, tedy trestání ve formě správního práva se postupně rozšířil do ostatních evropských zemí a v některých je používán dodnes.

V Československu se tento způsob postihu ujal o něco později. Ještě v roce 1937 platilo, že „Deliktu administrativního nemohou se dopustiti osoby právnické (kolektivity): trest může být ukládán jen osobám, jež kolektivitu zastupují,..., zaměstnavatel zásadně není odpověden z provinění svého zaměstnance.“³³ Jako první bylo umožněno užít správního postihu v trestním ustanovení vládního nařízení č. 54/1953Sb. O provozu na silnicích, kdy v § 14 je stanoveno, že „pokuty za porušení předpisů na ochranu silničního provozu,..., lze také ukládat podnikům, úřadům a jiným organizacím.“ (Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. Str. 10, chybně uvádí Vládní nařízení 54/1954 Sb., které se ovšem týká důchodů).

31 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str.8

32 Mestre, A., Les personnes morales et le probleme de leur responsabilité pénale, These, Paris 1889, str. 34, v originále: si la majorité des membres d'un groupement commet une infraction, celle-ci doit étre imputée au groupement.

33 Hoetzel, J., Československé správní právo, část všeobecná, 2. vydání, Melantrich, Praha 1937, str. 373

Zákon o provozu na silnicích byl první, ale zato ne jediný, byl následován celou řadou předpisů, které umožňovaly správní trestání i osob právnických v konkrétních oblastech jejich fungování.

4.2.1. Německo, postih podle správního práva

Některé evropské státy, jako výše zmíněná SRN, k přechodu ze správního na trestní postih společností nesměřují. Právní systém SRN vychází z tradice kontinentálního práva, kdy trestní právo zasahuje pouze do sféry fyzických osob. Avšak můžeme říci, že německé správní právo zcela a komplexně nahrazuje TOPO. Německé správní právo zná institut jednání za jiného, který rozšiřuje trestní odpovědnost fyzických osob za trestné činy ve zvláštní části i na osoby, které požadovanou vlastnost nemají a které jinak nemohly naplnit zvláštní skutkovou podstatu. Toto tvrzení zcela vychází z §30 německého zákona o přestupcích, který umožňuje trestat právnické osoby a činit je odpovědné za spáchání trestného činu podle správního práva, jestliže její zákonný zástupce spáchal trestný čin při výkonu svých pracovních povinností nebo jehož pomocí se chtěla právnická osoba obohatit, pokud právnická osoba mohla spáchání takového trestného činu zabránit.³⁴ Nejčastějším trestem za takový trestný čin nebo přestupek je pokuta, její výše se odvíjí právě od toho, zda skutek naplnil skutkovou podstatu trestného činu nebo pouze přestupku. Pokuta je sice nejčastější formou postihu, ale ne jedinou. Přestupkový zákon zná rovněž sankci propadnutí majetkové výhody, kterou svým protiprávním jednáním právnická osoby získala nebo zabavení majetku, kterého bylo použito k trestné činnosti.

4.2.2. Nizozemí, Postih podle trestního práva

Rozhodně je potřeba zmínit se o TOPO v Nizozemí. Bylo první evropskou zemí, která zavedla tento kontroverzní institut, tedy pravou trestní odpovědnost právnických

³⁴ Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.184

osob formou vtělení do zákona trestního a to již v roce 1976. Nizozemí se v tomto směru stalo vzorem pro ostatní evropské země, které tuto myšlenku nadále rozvíjely a přetvářely k obrazu svému. Nizozemská úprava TOPO je velmi strohá a veškerou následnou aplikovatelnost ponechává na soudech a jejich judikatuře. Aby mohla být PO trestně odpovědná za jednání jednotlivce, je potřeba splnit několik následujících podmínek. Tou první je kontrola nad jednáním osoby, která se trestného činu dopustila, druhou je akceptace zakázaného jednání kontrolující osobou. Po zavedení trestní odpovědnosti byla tato kritéria aplikována i na vznik odpovědnosti právnických osob v případě, že právnická osoba spáchala trestný čin osobou v řídicím postavení nebo osobou v rámci normální činnosti právnické osoby a pro její prospěch.³⁵

4.2.3. Francie, postih podle trestního práva

Francie nastoupila, v porovnání s SRN, zcela odlišnou cestu postihu právnických osob a to zavedení tzv. pravé trestní odpovědnosti PO. Vzorem Francie se stalo právě Nizozemí. Dále se francouzští zákonodárci inspirovali v právní kultuře angloamerické. Francie nemá zvláštní zákon pro úpravu TOPO, ale tato problematika byla přímo zařazena do francouzského trestního zákoníku (Code pénal). Ještě před tímto, jako první aplikace kolektivní odpovědnosti s trestním postihem, bylo nařízení 45-920 z roku 1945, které postihovalo vydavatelství tiskovin kolaborujících s nepřitelem. Obsahuje velmi úzké vymezení trestných činů, které bylo možno postihovat. Jeho aplikace byla v celku složitá, proto nelze hovořit přímo o první úpravě TOPO ve Francii.³⁶

Aby se TOPO stala integrální součástí trestního práva, bylo potřeba vyčkat až na Trestní zákon z roku 1994. Jedni ji považovali za potřebnou modernizaci trestního práva, neunikla ovšem velmi silné kritice druhého tábora, tedy odpůrců TOPO. Co se týče samotné úpravy TOPO, ve francouzském trestním zákoně není příliš obsáhlá, spíše naopak. Týká se jí 26 článků, ale konkrétně TOPO upravují pouze 4 a pokud odečteme

35 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.13

36 Ordonance n°45-920 du 5 mai 1945 relative a la poursuite des entreprises de presse, d'édition, d'information et de publicité coupables de collaboration avec l'ennemi

články o trestech a způsobech jejich výkonu, zůstane nám pouze jediný článek (121-2), který stanovuje princip TOPO.³⁷ Právě stručnost a abstraktnost této úpravy byla zdrojem velké kritiky, hned po zavedení TOPO ve Francii. Další vlnu nevole si zákonodárce vysloužil novelizací zákona v roce 2004, kdy zrušil výčet trestných činů, za které mohla být PO odpovědná. Podle těchto ustanovení trestního zákona je možno stíhat poměrně široký okruh jednání, které se v souvislosti s trestní úpravou TOPO mohou jevit jako protizákonné. Toto v souvislosti se snahou komplexně ve Francii modernizovat trestní právo a s tím i zužovat výčet jednání, které se již nejeví pro společnost nebezpečné, působilo dosti absurdně. Tyto obavy se nakonec ukázaly jako zcela liché. Podle statistiky vycházející z trestního rejstříku bylo v roce 1997, tedy tři roky po zavedení TOPO, zaznamenáno pouze 42 odsuzujících rozsudků, které byly v rejstříku zaznamenány a do roku 2000 jich bylo celkem 571, což se může zdát jako poměrně vysoký nárůst, nicméně i tak tato šifra zůstává daleko za dřívějšími obavami kritiků.³⁸

Co se týče samotné úpravy TOPO, trestně odpovědnými jsou všechny právnické osoby, za trestné činy spáchané jejich orgány a představiteli, ve prospěch právnické osoby. Jedinou výjimku tvoří stát, který nelze trestně stíhat jako celek.

Ohledně územně samosprávních celků je tomu jinak. Územní celky je možné stíhat v případě, že se dopustí trestného činu při výkonu veřejných služeb. Označením orgán je potřeba si představit statutární orgán a jde-li o kolektivní orgán, tak se jedná o jeho jednotlivé členy. Představitelem je osoba od statutárního orgánu odlišná, jež byla pověřena jménem společnosti jednat. Jednání naplňující skutkovou podstatu trestného činu nemusí být vykonáno přímo odpovědnou osobou, stejně bude tato odpovědnost společnosti přičítána i pokud se takového jednání dopustí osoba na společnosti zcela nezávislá, ale která byla k takovému jednání odpovědnou osobou sjednána třeba za úplatu. Druhou a neodmyslitelnou složkou TOPO je prospěch, který protiprávním jednáním představitele právnické osobě vznikl. Co se týče trestů je jejich výčet poměrně

37 Planque, J-C., *La Détermination de la personne morale pénalement responsable*, L'Harmattan, Paris, 2003, str. 29

38 Planque, J-C., *La Détermination de la personne morale pénalement responsable*, L'Harmattan, Paris, 2003, str. 30

široký, počínaje pokutou až k úplnému zrušení společnosti. Pokuty pro právnickou osobu se odvíjejí od výše pokut pro fyzické osoby, dále se však mohou násobit podle závažnosti porušení zákona. Dále může být společnost postižena zákazem činnosti, buď trvale, nebo pouze dočasně, opět záleží na konkrétním porušení zákona a uvážení soudu. Některé druhy trestů jsou však pro určité PO vyloučeny. Myslím, si že není potřeba v této oblasti zabíhat do přílišných detailů.

4.2.4. Španělsko, nepravá trestní odpovědnost

Španělská trestní úprava odpovědnosti PO, z roku 1995, je hybridním spojením mezi dvěma předchozími modely. TOPO je sice upravená v trestní zákoně, sankce se, ale nenazývají tresty, nýbrž „vedlejší důsledky trestného činu“. Ty mohou být uloženy právnickým osobám, jestliže došlo k odsouzení fyzické osoby v návaznosti na čl. 31 španělského trestního zákoníku – obdoba českého §90 odst. 2 TZ.³⁹ Šámal ve svém textu dává do souvislosti čl. 129 s čl. 31. Jeho pohled je, ale v rozporu s tím, co tvrdí ve své knize Jelínek, který jej za toto spojení kritizuje. Jelínek má za to, že tyto články TZ nelze v žádném případě spojovat, neboť nemají žádnou souvislost a nepodmiňují se. Jelínek proto hovoří o quasitrestních sankcích.⁴⁰

4.3. Angloamerická právní kultura

„Právnické osoby jsou mnohem více korumpované a zhýralé než jednotlivci, protože mají více síly k páčání nepravostí a tolik se jich nedotýká jejich špatná pověst nebo hrozba trestu.“⁴¹ Počátkem 19.století hodnotil právnické osoby W. Hazlitt.

39 Šámal, P., Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice in Kratochvíl, V., - Löff, M., Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, Brno, Masarykova Univerzita, 2003, str. 159

40 Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.24-25

41 Hazlitt, W., Table Talk, World Classics, firs.publ. 1901, str.359, v originále: Corporate bodies are more corrupt and profligate than individuals, because they have more power

V té době v Anglii byla trestní odpovědnost běžnou součástí trestního práva, neboť první známý rozsudek trestající právnickou osobu pochází již z roku 1842, kdy společnosti Birmingham & Gloucester Railway Co. byl uložen peněžitý trest a společnost byla odsouzena za narušení veřejného pořádku.⁴²

Britští autoři zpravidla rozčleňují historický vývoj do několika etap:

- a) do roku 1900 (vývoj korporátní struktury a důsledky tohoto vývoje pro odpovědnost)
- b) 1900 - 1940 (vývoj jednotlivých forem zavinění a vznik tzv. strict liability),
- c) 1940 - současnost (vývoj teorie alter ego)

Koncem 19.století anglické soudy považovaly za vcelku přijatelnou myšlenku i to, že označení „osoba“ z pohledu trestněprávního se vztahuje jak na jednotlivce, tak na korporace. V USA a v Kanadě se prosazovala trestní odpovědnost právnických osob v podobě precedentů od počátku 20.století. Soudy vycházely z dosavadní anglické praxe. Následující vývoj byl provázen zejména zkoumáním povahy společností, zejména jejich korporátního prostředí tzv. due diligence systému, atd.⁴³

Protože angloamerická právní kultura je založena na zvykovém a soudcovské právu, je potřeba si uvědomit, že tedy byť základ je společný, tak jednotlivé státy si postupným vývojem vytvořily vlastní praxi, která se od ostatních značně odlišuje. V jednotlivých státech tedy můžeme nalézt různé doktríny TOPO:

- Doktrína strict liability a vicarious liability (absolutní a delegovaná)
- Identifikační teorie - alter ego (osamostatnění)

to do mischief, and are less amenable to disgrace or punishment. They neither feel shame, remorse, gratitude nor goodwill.

42 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.8-9

43 Fenyk, J., Modely trestní odpovědnosti právnických osob v různých právních systémech (se zaměřením na systém common law) str.38, in Trestná zodpovednosť právnických osob, Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dna 12. novembra 2009, Bratislava, Bratislavská vysoká škola práva, 2009

- Doktrína agregace (kolektivní vědomí)
- Moderní holistická teorie

4.3.1. Doktrína Strict liability

Trestní odpovědnost bez zavinění nebo absolutní odpovědnost, je založena veřejnoprávními normami, které ukládají povinnosti v oblastech veřejného zájmu, jako je bezpečnost práce nebo ochrana zdraví. Jejimi adresáty jsou jak fyzické osoby, tak i ty právnické.⁴⁴ U této doktríny platí, že právnická osoba je odpovědná za určité jednání, které má předvídatelný následek, není tedy vyžadována konkrétní forma zavinění. Pro dosažení požadovaného následku vychází se z konstrukce, podle které se právnické osobě přičítá následek zaviněný osobou fyzickou.⁴⁵ Motivem pro trestání za tyto porušení práva je snaha chránit a zamezovat porušování veřejného zájmu.

4.3.2 Vicarious liability – delegovaná odpovědnost

Kvůli obtížnosti aplikace předchozí právní konstrukce, byla vytvořena tato doktrína. Podstatnou složkou této doktríny je organizační struktura společnosti, kdy společnost ručí za zavinění svých zaměstnanců, pokud toto jejich protiprávní jednání lze podřadit pod výkon v rámci a ve prospěch společnosti. V takovém případě za toto jejich jednání odpovídá nejen vedoucí pracovník, ale i celá právnická osoba, které se protiprávní jednání zaměstnance přičítá.

44 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 3

45 Fenyk, J., Modely trestní odpovědnosti právnických osob v různých právních systémech (se zaměřením na systém common law) str.41, in Trestná zodpovednosť právnických osob, Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dna 12. novembra 2009, Bratislava, Bratislavská vysoká škola práva, 2009

4.3.3. Identifikační teorie – alter ego

Postupným vývojem anglická judikatura dospěla k závěru, že kromě delegované odpovědnosti je zde rovněž přímá odpovědnost označovaná jako alter ego. „Podle této teorie jsou právnické osoby velmi podobné lidem, protože v ní jsou výkonné složky a vedoucí orgány, z toho plyne, že i právnická osoba má jakési duchovní klima, naplněné myšlenkami a vůlí členů. V roce 1944 rozhodl High Court ve třech důležitých případech, že právnická osoba může být trestně stíhána za jakýkoliv trestný čin s tím, že úmysl (mens rea) může být právnické osobě přisouzen na základě úmyslu některého člena vedení. V jednom z těchto rozhodnutí bylo řečeno, že právnickou osobu lze přirovnat k lidskému tělu, přičemž různí jednotlivci představují odlišné orgány a vykonávají odlišné funkce tohoto fiktivního těla.“⁴⁶ Pro tento případ neplatí omezení, co do výčtu trestných činů a PO může být stíhána prakticky za jakýkoli trestný čin. Naopak v této teorii jsou omezení týkající se výčtu osob, které za tyto trestné činy mohou být stíhány. Právnická osoba tak může být stíhána jen za jednání vedoucích pracovníků, kteří mají řídicí a kontrolní pravomoci. V literatuře najdeme označení princip řídicí mysli (directing mind). Podle něj je třeba nalézt v rámci právnické osoby dostatečně významné osoby fyzické (mozek), jejichž jednání a stav mysli jsou potom ztotožněny s jednáním a stavem mysli právnické osoby, na rozdíl od ostatních. Užitím této teorie se právnická osoba stává přímo odpovědnou. Nevýhodu můžeme spatřovat v náročnosti identifikace řídicí osoby, pokud se jedná o právnickou osobu se složitou vnitřní strukturou nebo nejasně vymezenou.⁴⁷

4.3.4. Doktrína agregace

46 Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání, Kriminální věda 1/2008, Praha, MV ČR, 2008 str. 56-57,

47 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.9

Agregační doktrína činí právnickou osobu trestně odpovědnou za veškeré porušení práv svými zaměstnanci, pokud svým konáním zaměstnanec plnil pracovní povinnosti a ve jménu právnické osoby. Teorie pracuje s pojmem kolektivní vědomí a předvídatelné následky. Pojem kolektivní vědomí znamená, že postačují fragmentární znalosti jednotlivých zaměstnanců, aby byl odpovědný celek, princip je založen na nedbalosti.⁴⁸ Známe více forem doktríny agregace, ale v Anglii je specifikum v osobě, které za právnickou osobu koná. Protiprávní jednání – rozhodnutí, aby za něj mohla být právnická osoba číňena odpovědnou, musí být přijímáno řídícím pracovníkem, který ze své pozice má povinnost konat s péčí řádného hospodáře (due diligenc). V USA odlišně není činěn rozdíl v tom, z jaké pozice pracovník takto konal.⁴⁹

4.3.5. Moderní holistická teorie

V souvislosti s touto teorií je potřeba se zmínit o tom, že zde dochází k opačnému vývoji než v celé koncepci TOPO, neboť v holistické teorii můžeme nalézt přežaté prvky z kontinentálního pojetí TOPO. Tato teorie spočívá v tom, že není možné vycházet z premisy, že hlava neví, co dělá tělo.⁵⁰ Proto je potřeba vždy spojovat konání zaměstnanců s jednáním a rozhodovací pravomocí vedoucích pracovníků. Není potřeba výslovného příkazu ke konání něčeho nezákonného, postačí pouhá forma tolerance jednání, které vede k trestnému činu.⁵¹

48 Wells, C., *Corporations and Criminal Responsibility*, Oxford University Press, Oxford, 2001, str. 156 v originále: ...that the fragmented knowledge of a number of individuals is fitted together to make one culpable whole. This is less of a problem of offences based on recklessness where recklessness is conceived in terms of practical indifference.

49 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., *Trestní odpovědnost právnických osob, komentář*, C.H.BECK, Praha 2012, str. 6

50 Wells, C., *Corporations and Criminal Responsibility*, Oxford University Press, Oxford, 2001, str. 156 v originále: ...is unhelpful if it is taken to imply that the mind cannot be responsible for the body.

51 Fenyk, J., *Modely trestní odpovědnosti právnických osob v různých právních systémech (se zaměřením na systém common law)* str.41-42, in *Trestná zodpovednosť*

5. Dílčí otázky související s trestní odpovědností právnických osob

5.1. Zákon 481/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

„Pojem působnost zákona vyjadřuje okruh společenských vztahů, v nichž se zákon uplatňuje, přičemž uvedený okruh společenských vztahů je určen časovými, místními a jinými podmínkami.“⁵² Tímto je řečeno, že postupovat podle ZTOPO lze pouze za splnění určitých podmínek a jen vůči určitým subjektům práva. Obecně v trestním právu se postupuje podle základních zásad. Takže i pro ZTOPO jsou podstatné zásady teritoriality, personality, ochrany a zásada univerzality, z nich lze vycházet pro stanovení použitelnosti tohoto zákona.

5.1.1. Zásada teritoriality

Prvním podstatným aspektem je zásada teritoriality, kdy se podle ZTOPO posuzují případy, jestliže právnická osoba má v ČR sídlo nebo podnik anebo organizační složku. Zákonodárce šel však ještě dále a proto postačuje, pokud má PO na území ČR pouze svůj majetek nebo vykonává svoji obchodní činnost. Podmínkou sine qua non je spáchání trestného činu na území České republiky.⁵³ Myslím, že je na místě se zde zastavit a porovnat odlišnosti se zásadou teritoriality v TZ. ZTOPO má v tomto ohledu přísnější kritéria v tom smyslu, že na rozdíl od TZ, který nerozlišuje, zda má FO při spáchání TČ nebo nemá pobyt na území ČR nebo jestli je či není občanem ČR, ZTOPO výslovně vyžaduje, aby PO splňovala výše uvedená kritéria.

právnických osob, Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009, Bratislava, Bratislavská vysoká škola práva, 2009

52 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 88

53 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.37

Důvodem pro tato omezení je faktická možnost trestního stíhání PO a její následné potrestání. Abychom mohli posoudit, zda PO má na území ČR sídlo, je potřeba přihlídnout k ustanovením § 136 a 137 NOZ. „Kritérium formálního sídla se přitom uplatní i při úvahách o tom, zda je dána působnost zákona o TOPO podle jeho § 2.“⁵⁴ Formální sídlo je potřeba vysvětlit v souladu s novou úpravou NOZ. „...Naproti tomu formální pojetí sídla znamená, že sídlem právnické osoby je místo, které je jako její sídlo určeno v zakladatelském právním jednání (a popř. Též zapsáno ve veřejném rejstříku), ať se již jedná o sídlo skutečné, nebo (faktické), či nikoliv.“⁵⁵ Pokud PO má své formální sídlo na území jiného státu a na území ČR pouze faktické sídlo, není možné ji případně stíhat podle výše uvedeného. I přesto není trestní stíhání vyloučeno a to na základě jiného ustanovení § 2 ZTOPO, když bude možné takové stíhání odůvodnit principem teritoriality, neboť v takovém případě zde taková PO bude vykonávat svou činnost.

Takováto úprava by ovšem byla dosti nekompletní z toho důvodu, že trestná činnost pachatelů je dosti různorodá a pachatelé TČ často velmi vynalézaví. Aby byla pokryta i trestná činnost pachatelů přeshraničních trestných činů, zná ZTOPO tzv. distanční delikty. Jejich podstata spočívá v tom, že následek trestného činu nastal, nebo měl nastat na odlišném místě (rozuměj území jiného státu) od místa, kde došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu. Distančním deliktem je podle zákona takové jednání, které je složeno ze dvou na sobě závislých aktech. TČ se skládá (mimo jiné) z jednání a následku. Podstatou distančního deliktu, je že jednání a následek nastávají na různých místech. Podle §2 ZTOPO jsou tato místa rovněž odlišná svou jurisdikcí, tedy aby byly k projednání příslušné soudy ČR postačuje, aby na území ČR byla buď vykonáno jednání, nebo zde nastal následek trestného činu. Není nezbytné, aby oba tyto aspekty nastaly na území ČR. Takto mezinárodně spáchaný TČ se podle ZTOPO považuje za spáchaný na území ČR a proto i nastává příslušnost místních soudů. „Za distanční delikt označujeme takové trestné činy, u nichž mezi jednáním

54 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.48

55 Švestka J., Dvořák J., Fiala J. a kolektiv, Občanský zákoník, Komentář, Svazek I. Praha, Wolters Kluwer a.s., 2014, str 473

a následkem existuje určitá distance neboli vzdálenost. Ve vztahu k místní působnosti se bude jednat zejména o distanci místní. Takový trestný čin je charakteristický tím, že např. jednání bylo provedeno v České republice, avšak následek nastane až na území jiného státu, nebo naopak.“⁵⁶

5.1.2. Zásada personality

Zásada personality přímo navazuje na předchozí odstavec, kde jsem zmiňoval distanční delikty. Rovněž je zde mezinárodní prvek, ale je zde i určitá odlišnost. Specifikum této zásady je vyjádřeno v §3 ZTOPO. Od podstaty distančních deliktů se zásada personality liší tím, že veškeré jednání PO i následek trestné činnosti může nastat v zahraničí. I přesto však bude trestnost činu posuzována podle právního řádu ČR, za předpokladu, že takto deliktně jednající PO má sídlo na území ČR. Tedy působnost ZTOPO se podle zásady personality bude vztahovat na všechny trestné činy PO spáchané v zahraničí, pokud splňují podmínku sídla na území ČR. Tuto právní úpravu můžeme považovat za evropský standard, neboť taková to úprava je po ČR vyžadována nejen mezinárodními smlouvami, ke jejichž dodržování se ČR zavázala, ale přímo i předpisy Evropské společnosti. Další podpůrnou myšlenkou takto znějící úpravy je, aby tuzemská PO znala národní právní úpravu a dodržovala zákony ČR nejen na jejím území, ale i v zahraničí. Přílehlavý výraz, který přesně vyjadřuje jednání, které se zákonodárci touto úpravou snažili eliminovat, je „trestní turistika“⁵⁷ Co se týče prosazování práva na vlastním území ČR, Dr. Šámal hovoří o „aktivní zásadě personality, která plyne ze státní suverenity a územní výsosti. Příkazy a zákazy obsažené v trestním právu hmotném jsou tak důležité, že je musejí tyto právnické osoby se sídlem v České republice zachovávat i v cizině.“⁵⁸

56 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.38

57 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.51

58 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 112

5.1.3. Zásada ochrany

Zásadu ochrany známe z trestního práva hmotného, podle které je možné postupovat podle §7 TZ. Jeho podstatou je trestnost činu podle českého TZ, i když ke spáchání vybraných trestných činů došlo cizím státním příslušníkem na území cizího státu, anebo byl-li obětí vybraného trestného činu český státní občan. Tuto zásadu však ZTOPO nezná. ZTOPO tedy neposkytuje českým právníkům osobám takovou ochranu, jaká je na základě TZ poskytována českým FO.

5.1.4. Zásada univerzality

Zásada univerzality spočívá de facto v možnosti stíhání cizích PO. Ustanovení §4 ZTOPO dává českým orgánům činným v trestním řízení možnost stíhat pachatele v něm taxativně uvedených trestných činů, i když se nejedná o tuzemské PO, *podle zákona ČR se posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině právníkou osobou, která nemá sídlo v ČR, též tehdy, byl-li čin spáchán ve prospěch právníké osoby, která má na území České republiky sídlo.* Zákonodárce tak dává najevo, že v souladu s mezinárodními smlouvami, k jejichž dodržování se ČR zavázala, bude ČR postupovat i v rámci trestního řízení při postihování vybraných trestných činů cizozemských PO, pokud jednání cizozemské PO bylo ku prospěchu PO, která má na území ČR své sídlo. Pro úplnost zde uvádím i §8 odst.2 TZ, kde na stejném principu jako je §4 TOPO, umožňuje stíhání cizích státních příslušníků, fyzických osob, jejichž jednání naplňuje skutkovou podstatu trestného činu ve prospěch PO, která má sídlo na území ČR.

Při studiu této problematiky jsem narazil na rozpor v literatuře, který dle mého názoru je vcelku zásadní. Dr. Šámal ve své publikaci Trestní odpovědnost právníků osob-komentář, vyvozuje potřebnost oboustranné trestnosti trestného činu. Toto tvrzení vychází z §8 TZ, respektive z vymezení subsidiární zásady univerzality. „Čin musí být trestný jak podle našeho trestního zákona (110), tak i podle zákona účinného na území, kde byl spáchán (podmínka oboustranné trestnosti).“⁵⁹ Užití § 8 TZ vychází ustanovení

59 Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář, 1.vydání. C.H.BECK,

§ 1 odst.2 ZTOPO. Musíme chápat potřebu oboustranné trestnosti naplněním právního principu „nullum crimen sine lege“ a právě i z tohoto principu Dr. Šámal vychází. V případě přehlížení potřeby oboustranné trestnosti by jistě došlo i k porušení Listinou zaručených práv a svobod, konkrétně čl.39 LZPS.⁶⁰ Tento postup a logicky vyvozené a zdůvodněné závěry mi připadají správné a při řešení této problematiky se k nim přikláním. A právě proto závěr, který jsem se dočetl v další publikaci⁶¹ mi ve srovnáním s předchozím přišel velice kontrastní. Komentář k odstavci 1, § 4 ZTOPO uvádí naprostý opak výše zmíněného, „Uplatnění této zásady (univerzality - poznámka autora) není z podstaty věci podmíněn splněním požadavku oboustranné trestnosti.“ Bohužel autor dále neuvádí na základě jakých zjištění k takovému názoru dospěl, proto polemika nad tímto dílčím tématem je dosti chudá.

Obecně k působnosti ZTOPO nesmíme zapomenout na § 5 tohoto zákona. Ten má vůči předchozím paragrafům zvláštní charakter. Na jeho základě může být totiž působnost ZTOPO rozšířena nebo zúžena, tyto změny jsou určovány na základě vyhlášených a ratifikovaných mezinárodních smluv. Tento § 5 ZTOPO představuje zásadu aplikační přednosti mezinárodní smlouvy, dalo by se říci, že se jedná o zdůraznění této zásady, která je již sama o sobě implikována v čl.10 Ústavy.

5.1.5. Vyloučení odpovědnosti

V předchozím textu byly stanoveny pravidla a podmínky, za kterých lze postupovat a proti komu lze postupovat podle ZTOPO. I zde jsou však některé výjimky. Z působnosti zákona jsou v § 6 vyjmuty Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Trestní odpovědnosti tak podléhají všechny ostatní PO. Ani to však není přesné. Vysvětlení obsahuje důvodová zpráva, ač to není v ZTOPO uvedeno. Stejně tak není možné stíhat ani jiné státy a to z prostého důvodu, že to suverenity

Praha 2009, str. 67

60 LZPS čl.39, Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

61 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.53

jiného státu nedovoluje. Ze stejného důvodu jsou z působnosti zákona vyjmuty i další mezinárodní organizace, když tyto organizace jsou chráněny imunitou podle mezinárodního práva a na základě mezinárodních smluv, k jejichž dodržování se ČR zavázala.

Na chvíli bych se pozastavil nad vyloučením trestnosti ČR. Jinak řečeno hmotněprávní exempce nebo-li indemnita ČR. Stát je vyňat z působnosti trestních zákonů, ačkoli v mnoha ohledech sám vystupuje jako kterákoliv jiná právnická osoba veřejného práva. Navíc ve správním právu stát toleruje trestání sebe sama prostřednictvím správního trestání, může nám tedy indemnita připadat nezvyklá. Opak je pravdou. Sice stát je historicky nejstarší právnickou osobou, jak se píše v důvodové zprávě k ZTOPO, ale logicky „zákon nepředpokládá, že by trestný čin, který spáchá některý z jeho představitelů, i když to bude jménem státu, mohl vycházet z jeho zvláštních vnitřních zájmů. Má se za to, že trestné činy, kterých se dopustí představitelé státu, jsou výlučně jejich osobními činy.“⁶² Argumentaci pro vyloučení trestnosti státu lze podpořit ideou, že uplatňování sankcí proti státu by mohlo mít za následek ohrožení základních funkcí státu a poskytování státních služeb nezbytných pro jeho řádné fungování. Pod pojmem vyloučení trestnosti ČR musíme chápat, že z působnosti zákona jsou vyloučeny veškeré organizační složky státu, jako ministerstva a jimi zřizované organizační složky státu a dále jiné správní úřady. I tak trestně odpovědnými zůstává celá řada jak soukromoprávních tak veřejnoprávních PO. Do okruhu trestně odpovědných PO můžeme bez pochyby zařadit školy, církve, profesní komory, státní podniky, zájmové komory či společenství vlastníků bytů a v neposlední řadě i politické strany, nad jejichž trestní odpovědností se Dr. Jelínek ve svém díle, pro mne z nepochopitelných důvodů, podivuje. „Zejména je třeba si povšimnout, že z působnosti zákona nejsou vyloučeny ani takové právnické osoby, u nichž je jejich samotná existence považována za kriminogenní faktor, jako jsou politické strany, zdravotní pojišťovny, finanční instituce, například banky.“⁶³

62 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 128

63 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.45

Obdobně je upravena trestní odpovědnost územní samosprávy. Zákon hovoří o územních samosprávných celcích, tento termín však není nikde v ZTOPO definován, ani není odkazováno na jiný právní předpis. Nade vše pochybnost lze za územní samosprávné celky s odkazem na § 1 zák. 250/2000 Sb. považovat obce a kraje, nezapomínejme ani na hlavní město Prahu se svým zvláštním statutem, které je také považováno za územní samosprávný celek. Stejně jako stát i obce a kraje jsou zřizovateli organizačních složek, protože ani ty nemají právní subjektivitu, je jejich postavení, těm státním na roveň. Zásadním rozdílem v zákonné úpravě je stanovení podmínky v § 6 dost.1 písm. b, kdy územní celek pro vynětí z působnosti ZTOPO je povinen jednat při výkonu veřejné moci. Opět termín veřejná moc, není v ZTOPO ani jinde definován, autor zákona měl zřejmě na mysli výkon veřejné správy a samosprávy. „Veřejnou mocí se rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně.“⁶⁴ Pro výkon takové moci nejsou samosprávné celky trestně odpovědné. Nová situace však nastává v okamžiku, kdy samosprávný celek vykonává svá práva v postavení soukromoprávního subjektu. V takovém případě jsou samosprávné celky plně trestně odpovědné podle ZTOPO. V odstavci druhém § 6, nastolil zákonodárce situaci, která je v dnešní době poměrně běžná, tedy, že samosprávný celek je držitelem majetkového podílu na právnické osobě. Velmi často se tak stává z prostého důvodu zajišťování potřeb obyvatelstva samosprávného celku, pokud celek není schopen tyto služby zajišťovat prostřednictvím svých organizačních složek. Majetková účast samosprávného celku nebrání v případném postihování této právnické osoby podle ZTOPO.

5.1.6. Trestné činy podle ZTOPO

V počátečních kapitolách této práce jsem se zabýval odlišnými zahraničními úpravami. Podle zahraničních vzorů se i autor tohoto zákona rozhodoval jakým způsobem vymezit, za které trestné činy bude možné PO trestat. Jednotlivé zahraniční

⁶⁴ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 139

úpravy se v rozsahu trestných činů značně liší. Podle některých zahraničních úprav, jako je ta rakouská, lze PO trestat za veškeré trestné činy, jako osobu fyzickou. Autor českého zákona však zvolil úpravu odlišnou a dal přednost principu taxativního, uzavřeného výčtu trestných činů, za které lze PO potrestat. „Takové řešení jednoznačně vyhovuje lépe zásadě *nullum crimen sine lege certa*. Pokud jde o otázku širšího, nebo užšího vymezení trestných činů, je třeba zvolit opatrný přístup a vyhnout se unáhlenému řešení, když ZTOPO navíc nemá v českém právu legislativní tradici.“⁶⁵ Rozsah deliktů, rozumějme trestných činů a přečinů, byl v návrhu zákona zúžen zejména na ty, u nichž trestnost vyžadují především mezinárodní úmluvy a předpisy EU/ES, kterými je Česká republika vázána. Důvodová zpráva přímo uvádí, že výčet trestných činů je striktně omezen jen na ty trestné činy, u nichž zavedení deliktů odpovědnosti požadují mezinárodní smlouvy a právní předpisy Evropské unie. Nicméně i přesto byly do ZTOPO dále vloženy trestné činy daňové, které se vymykají konstrukci uvedené v důvodové zprávě. Na druhou stranu zákonodárce zcela ignoroval návrh Ústavněprávního výboru PSP ČR, který navrhoval do výčtu zahrnout i další trestné činy, které právě v ČR jsou obtížně postihovány, zejména trestné činy korupční povahy a trestné činy související s narušováním hospodářské soutěže.⁶⁶

Nemá smysl zde vyjmenovávat jednotlivé trestné činy uvedené v § 7 ZTOPO. Pro přiblížení této problematiky uvedu jen okruhy TČ, kterých se úprava dotýká a některá specifika. Především se PO může dopustit jak trestných činů úmyslných, tak nedbalostních. PO se dokonce může dopustit i tzv. hrubé nedbalosti § 16 TZ. Z výčtu TČ rovněž můžeme vyčíst to, že PO se může dopustit všech tří forem TČ, přečinu, zločinu a zvláště závažného zločinu. ZTOPO de facto přebírá systematiku trestných činů z TZ. Můžeme je rozčlenit podle hlav zvláštní části TZ:

- trestné činy proti majetku
- trestné činy hospodářské

65 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.60

66 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 13

- trestné činy obecně nebezpečné
- trestné činy proti životnímu prostředí
- trestné činy proti České republice, cizím státům a mezinárodním organizacím
- trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných
- trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

V odborných kruzích byla poměrně dlouhou dobu vedena diskuze o tom, zda je PO schopná se některých TČ vůbec dopustit. Za příklad se často dávaly zejména sexuální delikty. Tyto pochybnosti byly poměrně záhy rozptýleny, neboť u PO s ohledem na povahu přičitatelnosti je dána delikttní způsobilost jak za pachatelství a spolupachatelství, tak i za nepřímé pachatelství a účastenství dle §§ 23 a 24 TZ spolu s § 9 ZTOPO.⁶⁷

Pro trestní odpovědnost právnických osob je stěžejním ustanovením § 8 ZTOPO. Částečně jsem se tímto ustanovením zabýval na začátku práce, kdy jsem se snažil charakterizovat odlišnost fyzických a právnických osob z pohledu práva a právní odpovědnosti. Nicméně je určitě důvodné zabývat se tímto ustanovením podrobněji. Zákonodárce za účelem trestní odpovědnosti právnické osoby vytváří zvláštní konstrukci, kterou nalezneme v odst. 1 a 2 § 8 ZTOPO. Tato konstrukce je založena na přičitatelnosti jednání určitého okruhu fyzických osob, právě osobě právnické a tímto je nahrazen koncept zavinění, který je vlastní pouze osobám fyzickým.⁶⁸ Pro zachování právní jistoty je trestní odpovědnost právnické osoby vždy odvozována od trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby a jejího konkrétního, protiprávního jednání a stejně tak i znaky skutkové podstaty jednotlivých trestných činů musí korespondovat mezi sebou, právnické osobě je tak přičítáno skutečné zavinění osoby fyzické.

Dalším předpokladem trestní odpovědnosti PO je, že se delikttního jednání dopustila fyzická osoba, která je ve zvláštním, zákonem vymezeném vztahu k PO.

67 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.62

68 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str.67

„Poněvadž právnická osoba jako celek nemá vlastní vůli, nemůže tedy podle ní jednat a navenek ji projevovat. Proto náš právní řád stanoví, že vlastní jednání právnické osoby představují ty projevy vůle, které jménem právnické osoby činí její určité orgány nebo zástupci jako fyzické osoby a že následky spojené s těmito projevy vůle (ať už v podobě právních úkonů, nebo protiprávních úkonů) se přičítají přímo právnické osobě jako subjektu práva.“⁶⁹

Za právnickou osobu jedná především její statutární orgán, kromě něj tak mohou činit i zákonní nebo smluvní zástupci, toho lze docílit zmocněním založeném např. na základě plné moci, nebo prokurou. Dále pak zaměstnanci viz. § 8 odst.1 písm. d. Tyto způsoby jednání, jako v praxi nejčtenější, jsou vyjádřeny v § 8 odst.1 ZTOPO.

V písmenu b citovaného odstavce 2 § 8 se hovoří o výkonu řídicí funkce a kontrolní činnosti. Protože za určitých podmínek u obchodních společností je výkon řídicích činností svěřen obchodnímu vedení společnosti, tedy rovněž statutárním orgánům, můžeme statutární orgány podřadit jak pod subjekt dle § 8 odst. 1 písm. a, tak i písm. b.⁷⁰ Další možností je pověření vedením společnosti buď zaměstnance, tzv. vedoucí zaměstnanec, nebo i jinou nepodřízenou fyzickou osobu, ty pak vykonávají vlastní řídicí činnost. Pod řídicí činnost lze podřadit i výkon kontrolní činnosti, jedná se především o orgány, které jsou součástí organizační struktury společnosti jako je dozorčí rada, rozhodné je zda se tyto orgány podílejí na řízení společnosti.

V dalším ustanovení odstavce 1 se zákonodárce zaměřil na problematiku osob ovládajících a ovládaných, tak můžeme ve zkratce nazvat složité struktury a vztahy, zejména majetkové mezi jednotlivými právnickými osobami. Tyto struktury jsou známy pod různými názvy jako koncerny, holdingy, mateřské a dceřiné společnosti atd. Zpravidla se jedná o právnické, nebo fyzické osoby, které na první pohled stojí mimo právnickou osobu, ale ve skutečnosti vykonávají právě onen rozhodující vliv na řízení právnické osoby. Jak je patrné z předchozího, toto ustanovení se týká především problematiky obchodních korporací, kde jsou takovéto vztahy typické. „Není důležité,

69 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 172

70 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 13

jakým způsobem je vliv vykonáván, zda právními nástroji nebo jen fakticky. Osobou vykonávající vliv je jak ten, kdo jej vykonává přímo (bezprostředně), tak prostřednictvím jiné osoby.⁷¹

V žádném případě není podstatné, kdo je zapsán v příslušném veřejném rejstříku jako osoba vykonávající vliv na řízení nebo vedení společnosti. Často totiž osoby, které skutečně ovlivňují chod společnosti, stojí kdesi v pozadí a nikde v orgánech společnosti nejsou prezentovány. Takovéto jednání z pohledu obchodního práva je poměrně běžné, nicméně ho bylo potřeba popsat pro pochopení následující konstrukce ZTOPO. Aby bylo možné postupovat proti právnické osobě podle zásady přičitatelnosti, je naprosto nezbytné tento vliv ovládající osoby prokázat, tedy zajistit důkaz o tom, že byl dán příkaz k určitému jednání, které vedlo ke spáchání trestného činu. Tedy, že statutární orgán nepostupuje v zásadních otázkách provozování podniku podle své vůle, ale podle vůle někoho dalšího.⁷² Což bude v praxi dle mého názoru poměrně složité, pokud budou takové příkazy podávány ústně osobou stojící zcela mimo korporaci. „Jednání fyzické osoby skutečně vykonávající rozhodující vliv na právnické osobě se přičte právnické osobě, ale pouze v případě, že toto jeho jednání je jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby.“⁷³ Věta druhá ustanovení § 8 odst.1, písm c opět jen upřesňuje logickou podmínku toho, že odpovědnost ovládané právnické osoby je limitována. Trestný čin spáchaný ovládající osobou, aby byl přičitatelný i ovládané právnické osobě, musí se na něm ovládaná osoba bezprostředně podílet. Musí zde být příčinná souvislost mezi jednáním osoby ovládající a osoby ovládané. Bez této podmínky není možné trestný čin právnické osobě přičítat.

Jako poslední, kdo může jednat jménem právnické osoby, je podle písm. d její zaměstnanec. Přesněji zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení. Zaměstnancem je potřeba chápat fyzickou osobu v podřízeném pracovněprávním vztahu ve smyslu

71 Šámal, P., Dědič, J., Grivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 202

72 tamtéž

73 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 17

zákona 262/2006 Sb. Zákoník práce a její jednání jménem právnické osoby reflektuje § 166 NOZ. Trestný čin mohou spáchat zaměstnanci právnické osoby při plnění pracovních úkolů, ale aby za takové jednání byla trestně odpovědná i právnická osoba, musí být splněny podmínky podle § 8 odst.2 ZTOPO. Jinak řečeno nelze přičítat právnické osobě vyložený exces zaměstnance, pokud právnická osoba jinak dodržela vše, co po ní lze spravedlivě požadovat.⁷⁴ Může jít tedy pouze o jednání při výkonu pracovní činnosti, na pracovišti, v prostorách provozovny nebo u zákazníka.⁷⁵

Podle tohoto ustanovení se posuzuje jednání zaměstnanců, pokud je nemůžeme posoudit podle některého z výše uvedených, například jako vedoucího zaměstnance, nebo jako člena statutárního anebo dozorčího orgánu. Pod pojmem osoby v obdobném postavení měl zákonodárce na mysli člena družstva s pracovním vztahem k družstvu.

Odstavec druhý § 8 upravuje již několikrát zmíněnou přičitatelnost a podmínky její aplikace. První podmínkou je naplnění skutkové podstaty trestného činu výslovně uvedeného v § 7 ZTOPO. Druhou podmínkou je, že se takového jednání dopustila některá z osob uvedených v § 8 odst. 1.

Dle písmena b. odst. 2 se k přičitatelnosti „připojuje další podmínka, spočívající v požadavku na porušení kontrolních a řídicích pravomocí v právnické osobě.“⁷⁶ Při podrobnějším zkoumání můžeme rozlišit dvě možné situace za splnění komisivní, nebo omisivní podmínky.⁷⁷

Pod pojmem komisivní podmínky musíme chápat splnění předpokladů, *kdy zaměstnanec jedná na základě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby*, v takovém případě totiž zaměstnanec nejedná řekněme na základě vlastní vůle, ale na základě *rozhodnutí*, nebo *pokynu* některého ze svých nadřízených. Obdobně je tomu i v případě *schválení*. I když zaměstnanec jedná z vlastní vůle, nechal-li si takové

74 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.71

75 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 206

76 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.80

77 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 17-18

své jednání schválit nadřízenou osobou, která by už z povahy věci měla být kvalifikovanější a pokud taková osoba nezabrání protiprávnímu jednání, je namístě, aby nesla odpovědnost za takové jednání svého zaměstnance.

Omisivní podmínka je také v § 8, odst. 2 písm. b vyjádřena. Nalezneme ji v druhé polovině textu. Jejím předpokladem je jednak naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu a jednak deficit v kontrolní či řídicí rovině PO, zaviněného nedostatečným dohledem kontroly či organizace.⁷⁸ Tento požadavek dohledu a kontroly je nutno přiblížit pomocí ustanovení § 51 a násl. ZOK. Je pro něj užíván pojem *péče řádného hospodáře*, zákon tento pojem přesně nedefinuje, ale je možné si pod ním představit svědomité plnění povinností, řádná péče o majetek společnosti, aby nedocházelo k jeho znehodnocení, ale naopak snažit se dosažení co největšího zhodnocení majetku společnosti. Omisivní podmínkou lze tedy vyjádřit situaci, kdy statutární orgán nebo jiná řídicí osoba, svým porušením povinností, zejména nedostatečným výkonem kontroly (vědomím i nevědomím) umožní třetí osobě jednat protiprávně. Právnícké osobě se tak přičte jak zaviněné jednání zaměstnance, tak i jednání (resp. nedostatek jednání) příslušné řídicí osoby. Jedná se tedy o dvojí porušení uložených povinností.⁷⁹ Zákonem stanovené povinnosti lze rozdělit do dvou podkategorií. Jako opatření preventivní a opatření následné povahy, jejichž cílem je *zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu*.

Odstavec 3 § 8 je poměrně jasný, proto si dovoluji jen malou poznámku, trestní odpovědnost právnické osoby jako primárního subjektu není závislá na tom, zda je prokázána trestní odpovědnost ostatních individuálně určených subjektů. Zcela postačuje prokázání faktu, že některá z okruhu osob majících vztah k právnické osobě, se dopustila takového protiprávního jednání. Proto neusvědčení fyzické osoby z konkrétního trestného činu není překážkou stíhání právnické osoby.

78 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 206

79 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 81

5.1.7. Právnícká osoba jako pachatel TČ

Právní úprava obsažená v Trestním zákoníku je pro problematiku TOPO použitelná jen částečně. § 22 TZ *označuje za pachatele trestného činu toho, kdo svým jednáním naplnil skutkovou podstatu trestného činu*. Toto pojetí pachatele trestného činu je pro ZTOPO nedostatečné, proto musel autor zákona sáhnout k pojetí novému, které jej vymezuje přiléhavěji s ohledem na konstrukci přičitatelnosti trestného činu. Zde se dostáváme zpátky k úvodnímu ustanovení § 8, kde jsou taxativně vyjmenovány podmínky, které musejí být naplněny, aby právnícké osobě mohl být trestný čin přičten.

Právnícká osoba může trestný čin spáchat sama prostřednictvím svých orgánů nebo zaměstnanců. Zákonodárce úpravou v ZTOPO uvážil i možnost, kdy právnícká osoba trestný čin spáchá prostřednictvím jiné právnícké či fyzické osoby, tak říkajíc mimo svojí strukturu. Může ke spáchání trestného činu využít *nepřímého pachatele*. Ani v případě užití *živého nástroje* se právnícká osoba nezproští trestní odpovědnosti za trestný čin. V takovém případě budou trestně odpovědné všechny osoby, které se na trestné činnosti podílely a *každá z nich odpovídá, jakoby jednala sama*.

Novinkou v českém trestním právu, oproti TZ je i trestní odpovědnost právního nástupce. U fyzických osob trestní odpovědnost vzniká dosažením 15 let věku a zaniká smrtí a další nástupnictví je tímto vyloučeno. V případě právnícké osoby může dojít ke dvěma rozdílným situacím. Buď právnícká osoba zanikne bez právního nástupce a tím zanikne i její trestní odpovědnost. Anebo právnícká osoba má právního nástupce, k tomu dochází v případě změny právní formy, fúze, rozdělení, převodem jmění na společníka anebo přemístění sídla do zahraničí. V takovém případě se trestní odpovědnost přenáší na jejího právního nástupce, pokud jich je více odpovídají všichni. Míra trestní odpovědnosti je právním nástupcům přisuzována podle rozsahu získaných výnosů a užitků pocházejících z trestné činnosti. Zákonodárce se takto inspiroval, protože bez přechodu trestní odpovědnosti by bylo pro právnícké osoby velice jednoduché zbavit se své odpovědnosti a bez problému pokračovat v podnikatelské nebo i trestné činnosti pod hlavičkou nástupnické společnosti. Dalším důvodem je případné vyvádění majetku pocházejícího z trestné činnosti. Proto zákon obsahuje i následnou klauzuli, že pokud je zahájeno trestní řízení proti právnícké osobě, nemůže

bez souhlasu soudce dojít k zániku nebo změně právnické osoby.

Zde bych rád zdůraznil, že institut přechodu trestní odpovědnosti, je naprosto přelomovým, do přijetí ZTOPO v českém právu nic podobného neexistovalo. Je to nová zásada, dosavadní trestání bylo výhradně individuální a postihovalo pouze pachatele trestného činu.⁸⁰

5.1.8. Tresty a ochranné opatření

5.1.8.1. Tresty

Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy, tak hovoří čl. 40 LZPS. I v případě trestní odpovědnosti právnických osob musíme vycházet z tohoto ustanovení. V kapitole mezinárodní srovnání jsem v této práci popisoval požadavky na trestání právnických osob. Již tam jsem uvedl, že právnickým osobám mají být ukládány sankce, které jsou účinné, přiměřené a odstrašující, to můžeme nazvat jako vymezení funkce sankcí v ZTOPO. Pokud srovnáváme s TZ ČR v některých znacích jsou s ZTOPO shodné. Účelem trestu je vždy chránit společnost a zabránit další trestné činnosti pachatele. Další funkcí trestního práva je pachatele vychovávat. A v tom se právě TZ a ZTOPO rozcházejí, neboť ZTOPO je zaměřen na právnické osoby, které nemají vlastní vůli a proto je u nich výchova dosti problematická. Proto by účelem trestání právnických osob měla být především ochrana společenských zájmů a zájmu třetích osob. I tak by měl být brán zřetel na přiměřenost trestu a zejména dopady na další zúčastněné osoby, jako věřitele a zaměstnance.⁸¹ ZTOPO je v ukládání trestů a ochranných opatření oproti TZ v poměru *lex specialis*, proto v případě nedostatečné úpravy, nebo jiné související otázky se přiměřeně užije i TZ. Za protiprávní jednání lze právnické osobě uložit trest, nebo ochranné opatření. O vině a trestu sice rozhoduje pouze soud, ale i ten je povinen se řídit pravidly pro ukládání trestů, zejména jaký druh trestu uloží a je-li takový trest přiměřený povaze a závažnosti trestné činnosti. Dalšími

80 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 24

81 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 123

kriterii, které je potřeba zvážit pro uložení přiměřeného trestu, jsou poměry právnické osoby jako okolnost *zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu*. Pod tímto, zákonem blíže nedefinovaným pojmem, si lze představit Kritickou infrastrukturu dle směrnice rady ES, spočívající v zachování důležitých společenských funkcí jako je zdraví a bezpečnost nebo hospodářské a sociální podmínky.⁸² Mimo těchto podmínek stanovených v § 14 odst.1 ZTOPO, mne více zaujala druhá část tohoto ustanovení. *Dále soud přihlédne k působení právnické osoby po činu, zejména k její účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu*. Toto ustanovení silně koliduje s ustanovením § 11, kde je upravena účinná lítost, která připouští zánik trestnosti právnické osoby. Tímto jednáním je myšleno zejména náhrada vzniklé škody, poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, vrácení bezdůvodného obohacení, případně nahradit nemajetkovou újmu a učinit tak zásadně vůči všem poškozeným.⁸³ Pokud je zjištěno protiprávní jednání právnické osoby, je řádně provedeno prověřování, vyšetřování a zjištění, kdo se takového jednání dopustil. Následuje podání obžaloby a nařízení hlavního líčení, kde je soudem vyřčena vina obžalované společnosti. Přichází rozhodnutí o tom, který vhodný trest bude právnické osobě uložen. V České republice, jako právním státu, lze i v ZTOPO ukládat tresty pouze podle zásady *nulla poena sine lege*. V § 15 ZTOPO je taxativní výčet trestů, které mohou být podle uvedené zásady právnické osobě uloženy. Nejprísnějším trestem je zrušení samotné právnické osoby, další jsou finančně orientované postihy, tj. *propadnutí majetku, propadnutí věci, nebo jiné majetkové hodnoty, nebo peněžitý trest*. Zákonodárce se i zde inspiroval TZ, když ani podle ZTOPO není možné ukládat určité tresty současně, jako je uložení peněžitého trestu a současně propadnutí majetku, protože takové současně uložené tresty si svojí povahou odporují. Jsou zde i zákazové tresty spočívající v *zákazu činnosti* nebo konkrétně *zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí*.

82 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 32

83 Šámal, P., Dědič, J., Grřivna, T., Půry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 320

Odlíšným trestem je pak *zveřejnění rozsudku*. Tento trest má především difamující účinek, který rozhodně není příznivým znakem pro obchodní partnery nebo potenciální zákazníci.

Zrušení právnické osoby, jako trest nejvážnější, lze uložit pouze za podmíněk, kdy právnická osoba byla založena převážně za účelem páčání trestné činnosti. Přesněji řečeno, není potřeba, aby docházelo k soustavnému páčání trestné činnosti, pro uložení tohoto trestu je dostačující, pokud taková právnická osoba byla založena konkrétně ke spáčání jednoho trestného činu, ale byla to její hlavní náplň fungování. Podle některé odborné literatury navíc musí k páčání trestné činnosti dojít úmyslně. Uložení trestu zrušení právnické osoby je vyloučeno pro nedbalostní trestné činy.⁸⁴ Zákon takovou formulaci neobsahuje, ani žádná jiná literatura se touto otázkou nezabývá, proto mi není jasné, jakým způsobem autor k podobnému závěru došel. Jedná se asi o další otázku, kterou bude muset vyřešit až následná judikatura.

Podmínka sídla společnosti na území České republiky je logická, neboť na základě právní moci rozsudku vstupuje společnost do likvidace, jenž se následně řídí ustanoveními ZOK a ten se vztahuje pouze na osoby sídlící na území České republiky. Pod pojmem *vylučuje-li to povaha právnické osoby*, jsou podle důvodové zprávy k zákonu míněny územně samosprávné celky a další osoby zřízené zákonem. U těchto si lze jen stěží představit, že by byly založeny za účelem páčání trestné činnosti nebo že by takové protiprávní jednání bylo jejich soustavnou činností.

Zákon dále stanovuje tresty majetkové povahy, které rovněž pro některé právnické osoby mohou být likvidační. Trest propadnutí majetku má k tomu velice blízko. Je to nejprísnější majetkový postih v ZTOPO. Uložení takového trestu spočívá v propadnutí části a v nejhorším až propadnutí veškerého majetku právnické osoby. Takto propadlý majetek za subsidiárního užití § 66 odst. 5 TZ připadá státu. Stejně jako při uložení trestu zrušení společnosti se jedná o velmi vážný zásah do zaručených práv jak právnických tak fyzických osob. V případě propadnutí majetku dochází dokonce k prolomení Listinou zaručených práv (čl.11 Listiny). „Jedná se o jedno z mála Listinou

84 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 143

garantovaných práv, jež mají i právnické osoby.⁸⁵ Právě proto, že se jedná o mimořádně závažný zásah do Listinou zaručených práv, nemělo by docházet k jeho nadužívání. I proto je jeho uložení podmíněno spácháním *zvláště závažného zločinu s úmyslem získání majetkového prospěchu*.

Peněžitý trest je v některých okolních státech uzákoněn jako jediný možný trest uložitelný za trestnou činnost právnických osob. Český zákon nakonec obsahuje celou řadu jiných trestů, ale peněžitý trest i tak bude zcela určitě nejužívanějším trestem. Tento trest oproti předchozím dvěma může být uložen jak za úmyslné, tak i nedbalostní trestné činy. Formulací *uložení peněžitého trestu nesmí být na újmu práv poškozeného*, je míněno, že soud při ukládání tohoto trestu musí přihlídnout ke skutečnostem, jestli je současně pachateli uložena např. náhrada škody. Aby soud uložením neúměrně vysoké denní sazby neohrozil, ba dokonce neznemožnil poškozenému reálně se domoci náhrady škody. Ukládání peněžitého trestu formou denních sazeb opět zákonodárce převzal z TZ. Výše denní sazby je soudem odvozena zejména od závažnosti trestné činnosti a majetku právnické osoby, ZTOPO v § 18 odst.2 stanovuje nejnižší a nejvyšší denní sazbu, na druhou stranu neobsahuje kolik denních sazeb je soud oprávněn uložit. Proto si musím opět vypomoci subsidiárním užitím TZ, konkrétně § 68 odst 1. Pokud nejvyšší denní sazbu (2.000.000,-Kč) vynásobíme nejvyšším počtem denních sazeb možných podle TZ(730), dostáváme se na peněžitý trest v celkové výši 1,46 miliardy korun. Soud by v těchto případech měl postupovat velmi obezřetně, protože stanovení nepřiměřeného trestu, může být pro právnickou osobu likvidační a svými následky se zcela vyrovná trestu zrušení společnosti.

Poslední z majetkově orientovaných trestů je *trest propadnutí věci, nebo jiné majetkové hodnoty*. Důvodová zpráva k tomuto uvádí, že smyslem tohoto trestu je odčerpání nástrojů pro páchaní další trestné činnosti a neoprávněný majetkový prospěch, který právnická osoba získala právě páchaním trestné činnosti - *výnosy z trestné činnosti*. § 19 ZTOPO obsahuje odkaz na TZ, kde je vymezeno za jakých podmínek, lze uložit trest propadnutí věci.

§ 70 TZ podmiňuje propadnutí věci tím, že jí bylo užito ke spáchání trestného

85 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 36

činu nebo byla k takovému užití určena nebo byla získána pachatelem právě trestnou činností anebo ji pachatel nabyl za věc získanou trestnou činností. Takto postižena však může být jenom věc náležející trestně stíhané právnické osobě. „Podstatou trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty spočívá v tom, že se výrokem soudu (pravomocného odsuzujícího rozsudku) odnímá vlastnické nebo podobné právo pachatele k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám, které jsou v určitém vztahu k jím spáchanému trestnému činu, a toto vlastnické či obdobné právo přechází na stát.“⁸⁶

Další specifickou podskupinou trestů jsou tresty zákazové. Trestem zákazu činnosti dal zákonodárce soudu možnost vyloučit pachatele trestného činu v pokračování určité činnosti, kterou k páčání trestné činnosti využil. Tímto zákazem činnosti je právnické osobě odejmuta možnost vykonávat určitou činnost, kterou vykonávala na základě zvláštního povolení, nebo licence.⁸⁷ Zdůvodnit uložení takového trestu lze hned z několika pohledů. Především je to prevence, kdy účelem takového trestu je zamezení pachateli v získávání dalších příležitostí k páčání stejné trestné činnosti. „Zákaz činnosti ukládaný právnické osobě se týká pouze určité činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení.“⁸⁸

Zvláštní výjimkou, kdy nelze pravděpodobně tento trest uložit, jsou politické strany a hnutí, protože by tím bylo porušeno Listinou zaručené právo (čl.20) *zakládat politické strany sdružovat se v nich*.⁸⁹

Ve vztahu speciality je k *zákazu činnosti trest zákazu plnění veřejných zakázek, účast v koncesním řízení, nebo ve veřejné soutěži*. Nejprve bych pár řádků věnoval k osvětlení pojmů - činností, kterých se tyto tresty týkají. Veřejnou zakázku definuje zák. č. 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách. v platném znění, jako: *Veřejnou zakázkou*

86 Šámal P. a kolektiv, Trestní zákoník I, Komentář § 1-139, 1.vydání 2009, C.H.BECK, str. 910

87 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 183

88 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.123

89 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 39

je zakázka realizovaná na základě smlouvy mezi zadavatelem a jedním či více dodavateli, jejímž předmětem je úplatné poskytnutí dodávek či služeb nebo úplatné provedení stavebních prací. K tomuto je potřeba brát v potaz i další ustanovení zák. č. 137/2006 Sb. týkající se zejména zadávacího řízení.

Koncesním řízením je upraven postup při uzavírání koncesních smluv. Upravuje jej zák. č. 139/2006 sb. o koncesním řízení. *Kdy tento zákon upravuje podmínky a postup veřejného zadavatele při uzavírání koncesních smluv v rámci spolupráce mezi veřejnými zadavateli a jinými subjekty, pokud tyto podmínky a postup neupravuje zvláštní právní předpis.* Jedná se o smlouvy uzavírané v rámci spolupráce mezi veřejnoprávními institucemi a soukromými osobami.⁹⁰

Trest zákazu účasti ve veřejných soutěžích byl rovněž zasažen právním zemětřesením v podobě nového občanského zákoníku. Původně bylo potřeba rozlišovat veřejnou soutěž podle Občanského zákoníku zák. č. 60/1964 Sb. veřejnou soutěž podle Obchodního zákoníku zák. 513/1991 Sb. a soutěž o návrh podle zák. 137/2006 Sb. Od 1. ledna roku 2014 vešel v účinnost NOZ, který tyto rozdílné úpravy absorboval a sjednotil je v § 1772 a násl. pod názvem Veřejná soutěž o nejvhodnější nabídku. „Je obvyklé, že trestní právo přesně nekopíruje terminologii užívanou jinými právními předpisy, ale používá pojmy obecnější zahrnující všechny relevantní případy.“⁹¹ Proto by pro případná trestní řízení neměl být problém, že se v jiném právním předpise změnilo názvosloví, když podstata zůstává stejná.

Pro všechny tyto tři případy je společným jmenovatelem, že se jedná o speciální zákaz činnosti, spočívající v trestu omezujícím právníckou osobou v určitých výtěžných činnostech. „Jichž by se mohla zúčastnit a dosáhnout tím majetkového a dalšího prospěchu.“⁹² Stejně jako v předešlém ustanovení i v případě tohoto zvláštního zákazu činnosti je pro uložení tohoto trestu nutností, aby předchozí trestná činnost

90 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 39

91 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 209

92 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 422

souvisela s účastí ve veřejných zakázkách, koncesním řízení, nebo veřejné soutěži. Trest zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži dopadá na právnickou osobu tím způsobem, že soud na určitou dobu, od jednoho roku do dvaceti let, zakáže právnické osobě uzavírat předmětné smlouvy a účastnit se zadávacího řízení, zákaz vyslovený soudem může spočívat v zákazu všech tří činností, ale i v zákazu jen některé z nich.

Posledním ze zákazových trestů je trest zákazu přijímání dotací a subvencí. ZTOPO obsahuje zvláštní úpravu tohoto trestu, protože je možné jej uložit pouze právnické osobě, je logické, že jej TZ nezná. Pro některé právnické osoby uložení tohoto trestu může mít fatální následky, musím se zamyslet nad tím, kdo bývá adresátem dotací a subvencí. Jsou jimi často právnické osoby působící v neziskovém sektoru.⁹³ Zejména u těch musí soud zvážit veškeré možné důsledky uložení takového trestu. Opět i při ukládání trestu zákazu přijímání dotací a subvencí, aby mohl být tento trest uložen, musela předchozí trestná činnost souviset s podáváním žádostí nebo vyřizováním dotací, subvencí atd. Podstata trestu je založena na zákazu ucházet se o jakékoli plnění v podobě dotací a subvencí, blíže specifikovaných v § 22 odst. 3 ZTOPO. „Soud v rozsudku, jímž tento trest ukládá stanoví na jakou konkrétní dobu v rozmezí 1 až 20 let, trest ukládá a zároveň vymezí, na které konkrétní finanční plnění se zákaz vztahuje. Zda jde o veškeré zákonem vymezené dotace a subvence, nebo se zákaz vztahuje jen na jednotlivá konkrétní plnění.“⁹⁴

Posledním trestem v ZTOPO je trest uveřejnění rozsudku, ten se od ostatních trestů značně liší, protože právnickou osobu přímo nijak neomezuje, ani majetkově, ani zakazováním některých činností. Na první pohled je jasné, že tento trest má právnické osobě způsobit újmu spočívající v difamacii právnické osoby, tedy aby došlo k jejímu společenskému odsouzení. Podstatou trestu uveřejnění rozsudku je „poskytnout veřejnosti informace o tom, že se právnická osoba dopustila trestného činu

93 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 215

94 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 436

v oblasti, která se veřejnosti dotýká.⁹⁵ Je jisté, že pokud se trestná činností dotýká přímo veřejnosti nebo jí užívaných statků, bezesporu se takový společenský odsudek dostaví. Takový trest bude vhodné uložit za předpokladu, že je právnická osoba odsouzena např. za trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí.⁹⁶ Při uložení trestu zveřejnění rozsudku soud zároveň určí druh sdělovacího prostředku, ve kterém je povinna právnická osoba, na své náklady, rozsudek uveřejnit. Druhem sdělovacího prostředku je míněno, zda se má jednat o tisk, rozhlasové nebo televizní vysílání. Současně s tímto soud určí, zda se má jednat o celostátní sdělovací prostředek, nebo zda postačuje regionální, pak rovněž určí v kterém regionu. Zákon také vyžaduje stanovení rozsahu v jakém má být rozsudek uveřejněn. Soud tedy rozhodne jakou část rozsudku je právnická osoba povinna zveřejnit, zpravidla se bude jednat o výrok a někdy i o částečné odůvodnění rozsudku, zde bude záležet především jaký sdělovací prostředek byl k uveřejnění určen. Soud by měl postupovat shodně se soudy rozhodujícími v občanskoprávních sporech, kdy při rozhodování žalob na ochranu osobnosti přímo formulují znění uveřejňované omluvy.⁹⁷ Soud dále stanoví v jaké lhůtě po nabytí právní moci rozsudku je právnická osoby povinna rozsudek uveřejnit. Tento trest může být soudem uložen jak samostatně, tak může být uložen společně s jakýmkoli jiným trestem dle ZTOPO.

5.1.8.2. Ochranné opatření

Zákon vychází z principu dualismu trestních sankcí.⁹⁸ Tedy místo trestu lze uložit i jinou trestní sankci a tou je *ochranné opatření*. Podle ZTOPO lze uložit jediné ochranné opatření *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*, neboť uložení jiných

95 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.131

96 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 41

97 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 439

98 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.135

ochranných opatření podle ZT je z povahy věci vyloučeno.⁹⁹ Rozdíl mezi trestem a ochranným opatřením zákon přímo nevymezuje, ale přesto je možné jej dovodit. Obojí můžeme označit za sankci, která pachateli způsobuje zákonem avizovanou újmu. Nicméně ochranné opatření nemá tak závažný difamující účinek jako trest za spáchaný trestný čin. „Na rozdíl od trestu však u ochranného opatření dominuje ochrana společnosti a individuální prevence trestné činnosti a neobsahuje morální odsudek.“¹⁰⁰

Účel ochranného opatření ZTOPO neobsahuje, proto si i zde musíme vypomoci subsidiárním užitím § 101 TZ, který se užije pro stanovení podmínek, za kterých je možné věc nebo jinou majetkovou hodnotu zabrat.

5.1.8.3. Zánik výkonu trestu

V ustanovení §§ 24 a 25 je upraven zánik výkonu trestu. „Důvodem zániku trestu se přitom rozumí takové okolnosti, které nastaly po právní moci rozhodnutí, kterým byl uložen trest, v jejichž důsledku nelze pravomocně uložený trest vykonat.“¹⁰¹ Ještě bych upřesnil, že se jedná o právní moc výroku o uložení trestu. ZTOPO zná jeden jediný důvod pro zánik výkonu trestu, je jím *promlčení výkonu trestu*, pro další případy si musíme vypomoci použitím TZ §§ 90, 91 a § 344 TŘ upravující upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku, resp. upuštění od výkonu peněžitého trestu.

Důsledek promlčení tkví v tom, že státu zanikne možnost výkonu trestu. Uplynula-li delší doba od pravomocného odsouzení a uložení trestu a uložený trest nebyl vykonán, ztrácí postupně společnost zájem na výkonu tohoto trestu.¹⁰² Odborná literatura dále uvádí k možnosti zániku výkonu trestu i jiné případy, jako je individuální

99 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 128

100 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 43

101 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 225

102 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.133

milost prezidenta republiky či amnestie.¹⁰³ Spíše řečeno autoři polemizují se zněním zákonů a Ústavy, respektive užití těchto institutů nevylučují a vyčkávají na řešení této problematiky prostřednictvím soudů.¹⁰⁴ Běh promlčecí doby ZTOPO je upraven v § 94 odst. 2 TZ, věta první *promlčecí doba počíná právní mocí rozsudku*. Speciálně je upravena délka promlčecí doby, v § 24 ZTOPO, kdy promlčecí dobu nelze stanovit podle obecných pravidel TZ. Důvodem takto odlišné úpravy je, že v TZ je promlčecí doba fixována na dobu trvání trestu odnětí svobody, což v případě trestu pro právnickou osobu nepřichází v úvahu. Promlčecí doba je tedy stanovena pevně. Pro jednotlivé tresty je vymezen časový úsek, po jehož uplynutí je výkon trestu promlčen. § 24 stanoví, že se jedná o 30, 20, 10 respektive 5 let v souvislosti s tím, jaký trest byl právnické osobě uložen. Není tomu tak ve všech případech, výjimku tvoří případy, kdy k výkonu trestu dochází dnem právní moci odsuzujícího rozsudku.¹⁰⁵

Pokud jsem se věnoval zániku výkonu trestu, musím pár řádek věnovat i *zániku účinku odsouzení*. Na zánik účinku odsouzení ZTOPO vztahuje lhůty platné pro promlčení z § 24 ZTOPO. Tento institut je obdobou *zahlázení odsouzení* dle § 105 TZ, ale jsou zde rozdílné podmínky, protože na právnickou osobu se nedají vztahovat podmínky vedení řádného života. Podstatou tohoto ustanovení je, že se následně na pachatele trestného činu hledí jako by nebyl odsouzen. Což má pro právnickou osobu v případě obchodní korporace velký význam i třeba z hlediska konkurenceschopnosti. To je podloženo i faktem, že o výpis z evidence trestů právnických osob může zažádat kdokoli a tak je tato informace běžně dostupná.

5.1.9. Charakteristické znaky trestního řízení proti PO

Některé úpravy TOPO si vystačí s trestáním v rámci správního práva trestního. V České republice máme možnosti obě, tedy jak správního řízení, tak řízení trestního.

¹⁰³ Tamtéž str.134

¹⁰⁴ Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 444

¹⁰⁵ Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 228

Proto i dle Důvodové zprávy je potřeba dbát na to, aby nedocházelo k souběhu řízení v rámci jednoho protiprávního jednání právnické osoby, protože by nepochybně docházelo k nežádoucímu prolomení právních zásad litispendence, resp. zásady ne bis in idem. Dle § 28 odst. 1 ZTOPO nelze tedy zahájit správní řízení, pokud již bylo zahájeno o totožném skutku trestní stíhání. Zákonodárce upřednostňuje vedení trestního stíhání před správním řízením. To vychází i z mezinárodních závazků, kde se Česká republika zavázala postihovat závadné jednání účinnými přiměřenými a odstrašujícími tresty. Pokud tedy právnická osoba svým jednáním naplnila skutkovou podstatu trestného činu dle § 7 ZTOPO, musí být i podle něj potrestána. Správní postih takového jednání bychom museli považovat za nedostatečný. Zásada ne bis in idem je vyjádřena i v odst. 2 § 28, ale v opačném gardu. Tedy nelze zahájit nebo pokračovat v trestní stíhání, pokud již bylo pravomocně rozhodnuto o správním deliktu. Toto ustanovení za jisté vychází z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22.7.2004 sp.zn. 11 Tdo 738/2003.¹⁰⁶ Překážka dříve zahájeného jednání v téže věci vůči téže osobě nebrání tomu, aby správní orgán v rámci správního řízení přijal některá opatření, jež nemají sankční charakter, ale jejichž podstatou je náprava pachatele, např. nucená správa.¹⁰⁷

Odst. 3 citovaného ustanovení, konstatuje pro případ souběhu správního a trestního řízení, „že po dobu trestního stíhání vedeného proti právnické osobě ohledně téhož skutku neběží prekluzivní lhůty (jak subjektivní, tak objektivní) pro zánik odpovědnosti za správní delikt.“¹⁰⁸

Co se týče místní příslušnosti soudů je upravena v § 29 ZTOPO. V řízení proti právnické osobě je příslušnost upravena odlišně od TZ, „je to logickým důsledkem skutečnosti, že na rozdíl od fyzické osoby nemá právnická osoba ani bydliště, ani pracoviště, ani místo kde se zdržuje.“¹⁰⁹ Společně s TZ „uplatňují se pro určení

106 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 258

107 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 45

108 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 259

109 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických

místa příslušnosti soudu vedeném proti právnické osobě tři hlediska".¹¹⁰ Prvním hlediskem, které ovlivňuje příslušnost soudu, je místo spáchání trestného činu, kde byla naplněna objektivní stránka trestného činu. Je to tedy místo, kde jednala, s ohledem na § 8 ZTOPO fyzická osoba, která jednala jménem právnické osoby nebo v jejím zájmu či v rámci její činnosti. Pro případ, že toto místo není známo nebo je v zahraničí, stanovil zákonodárce, že místně příslušným bude soud, v jehož obvodu má právnická osoba sídlo, svůj podnik nebo organizační složku. O sídle společnosti je již pojednáváno v kapitole o zásadě teritoriality. I zde musím na pojem sídlo odkázat na § 136 a 137 NOZ. Pokud není možné zjistit příslušnost soudů ani podle tohoto kritéria, koná řízení ten soud v jehož obvodu trestný čin vyšel najevo.

§ 30 ZTOPO stanovuje orgánům policie novou povinnost. Protože je s trestním stíháním právnické osoby spojeno případné omezení některých jejích práv. Logicky zde vzniká informační povinnost orgánů policie, resp. předsedy soudu nebo státního zástupce vůči správním úřadům a jiným orgánům, kteří udělují licence a povolení pro právnickou osobu nebo nad ní provádí dozor (např. ČNB) a v neposlední řadě se informační povinnost vztahuje i na příslušný veřejný rejstřík. Nutnost informovat příslušné správní úřady vyplývá i z povinnosti stanovených v § 28 odst. 1, aby případně nedošlo k zahájení správního řízení pro tentýž skutek. Stejně tak jsou OČTŘ povinny výše uvedené informovat i o *pravomocném skončení věci*. Orgány a osoby, které vedou příslušný veřejný rejstřík právnických osob, budou rovněž informovány o ukončení výkonu trestu právnické osoby, protože taková informace je pro ně zásadní pro případ umožnění změny, zápisu nebo výmazu právnické osoby.¹¹¹

O společném řízení právnické a fyzické osoby pojednává § 31 ZTOPO. Toto ustanovení není stěžejním bodem, ale myslím si, že pro trestní řízení vyjadřuje § 31 ZTOPO charakteristický rys. Je v něm vyjádřena zásada, že trestní věci, které spolu souvisejí, by měly být projednávány ve společném řízení. Jedná se

osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 496

110 Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012, Str. 266

111 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.153

o speciální úpravou vzhledem k §§ 20 a 21 TŘ. I tak ZTOPO částečně upřednostňuje fyzické osoby, když v odst. 3 § 31 „vyžaduje, aby byly tyto úkony provedeny přednostně ve vztahu k obviněné fyzické osobě“¹¹² § 32 ZTOPO bezprostředně navazuje na § 10 tohoto zákona, účelem úpravy je zamezit právnické osobě, proti které je vedeno trestní řízení, aby se takovému stíhání vyhnula. Jedná se pouze o upřesňující ustanovení ve smyslu § 10 ZTOPO a k tomu již bylo řečeno dost v předchozí části této práce.

5.1.10. Zajišťovací opatření

Zajišťovací opatření upravuje § 33 ZTOPO, za podmínek, které stanovuje § 67 písm. c, TŘ, tedy hrozí-li důvodná obava, *že bude opakovat trestnou činnost, pro níž je stíhána, dokoná trestný čin o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.* „Tyto důvody, vzhledem k jejich povaze, přicházejí v úvahu pouze u trestných činů úmyslných (dolůzních).“¹¹³ Logicky lze opakovat nebo dokonat jen trestné činy úmyslné a takové nebezpečí, dokonání nebo opakování musí hrozit zcela bezprostředně. „Trestní řád používá zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot důležitých pro trestní řízení jako nástroje k úspěšnému provedení trestního řízení.“¹¹⁴

Za dodržení podmínek TŘ je možné jeho opatření vedoucí k zajištění věcí využívat i vůči právnickým osobám, protože ZTOPO speciální úpravu neobsahuje. Je pravdou, že OČTŘ mají při užití TŘ proti fyzickým osobám více možností, jak takové osoby nebo věci důležité pro trestní řízení zajistit, např. zadržení osoby, vazba, vydat příkaz k zatčení, nebo ji podrobit osobní prohlídce. Nicméně určité zajišťovací instituty OČTŘ svěřeny byly. Ty jsou upraveny v §§ 33, 34 a 36 ZTOPO.

V trestním řízení proti právnické osobě musíme rozlišit, zda zajišťovací institut

112 tamtéž str.155

113 Šámal P. a kol. Trestní řád I. § 1- 156, Velký komentář, 7.vydání, Praha, C.H.BECK, 2013 str.745

114 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 54

směřuje proti právnické osobě nebo proti fyzické osobě prostřednictvím, které právnická osoba jedná. Právnická osoba může být stížena institutem:

- *pozastavení výkonu jednoho či více předmětů činnosti § 33 odst.1*
- *omezení nakládání s majetkem §§ 33 odst.1 a 33 odst.2*
- *složení částky odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu § 32 odst.5¹¹⁵*

Právnická osoba však může podat návrh předsedovi senátu a v přípravném řízení soudci, ale jen z důležitých důvodů, aby svolil k provedení úkonu, týkajícího se zajištěného majetku. Dále pak předseda senátu takové opatření zruší, pokud již ho pro účely trestního řízení není potřeba.

Fyzická osoba jednající za právnickou osobu má v řízení zvláštní postavení. Není osobou, proti níž se trestní řízení vede, proto ji nelze zaměňovat s osobou obviněnou a až na některé výjimky, proti ní nelze používat zajišťovací instituty. Zbývají zde jako použitelné pouze opatření podle § 36 ZTOPO *předvolání, předvedení a uložení pořádkové pokuty*, „které lze užít v zájmu úspěšného naplnění účelu trestního řízení.“¹¹⁶ Co se týče pořádkové pokuty, je zde rozdíl oproti OSŘ, neboť lze uložit pořádkové pokuty ve dvou sazbách. V sazbě do 500.000,- Kč pro právnickou osobu a do 50.000,- Kč pro jednající fyzickou osobu. Kdo může za právnickou osobu jednat, nalezneme v ustanovení § 34. Odstavec první citovaného ustanovení odkazuje na ustanovení § 21 OSŘ, který upravuje jednání za právnickou osobu a vyjmenovává, které fyzické osoby, de facto statutární orgány nebo jejich členové nebo jiné pověřené osoby mají právo za právnickou osobu jednat. § 34 ZTOPO po jednajících osobách požaduje prokázání skutečností, které je k jednání za právnickou osobou opravňují. Tyto osoby tedy mají konat procesní úkony. „Procesními úkony jsou úkony subjektů trestního řízení, se kterými trestní řád spojuje vznik, změnu nebo zánik trestně

115 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 568

116 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.174

procesních vztahů¹¹⁷

ZTOPO nevylučuje možnost dát se zastoupit zmocněncem, takovému lze udělit buď písemnou plnou moc nebo jí udělit ústně do protokolu. Je třeba podotknout, že současně může mít obviněná pouze jednoho zástupce. Nemá-li právnická osoba nikoho, kdo by za ní jednal a ani zvoleného zástupce, je jí soudem určen opatrovník. Zvláště je pak upravena v § 35 možnost, kdy se právnická osoba může dát zastoupit obhájcem, subsidiární užití TŘ § 2 odst. 13 jasně definuje možnosti právnické osoby, co se týče *uplatnění obhajoby a zvolení si obhájce*. Obě tyto úpravy de facto vycházejí z Listinou zaručených práv a mezinárodních smluv. „Smyslem této základní zásady je zaručit plnou ochranu zákonných zájmů a práv osoby, proti níž se řízení vede.“¹¹⁸ Je to jedním ze základních práv, které trestní předpisy obviněnému přiznávají. Úkolem obhájce je poskytnout obviněné osobě všestrannou právní pomoc.¹¹⁹

§ 37 ZTOPO pouze upravuje pořadí vyslychaných osob při společném řízení a ve zbytku se musíme dále řídit ustanoveními §§ 33, 91, 207 a násl. TŘ.

Byť je zde značný rozdíl mezi zástupcem obžalované právnické osoby a fyzickou osobou, kdy zástupce pouze svými ústy předkládá stanoviska statutárních a jiných řídicích orgánů právnické osoby, je nutno v obou případech postupovat podle § 33 TŘ a dát i zástupci právnické osoby možnost se ke všemu, co je mu kladeno za vinu, vyjádřit a svými slovy vylíčit skutečnosti, které jsou právnické osobě kladeny za vinu a na podporu svých tvrzení předložit důkazy a důkazy předkládané OČTŘ vyvracet. Před každým výslechem je nutné zástupce poučit o jeho právech.¹²⁰ Zástupce právnické osoby má také právo nevypovídat a nesmí být k výpovědi žádným způsobem nucen. Zvláštní postavení zástupce právnické osoby v trestním řízení dokresluje i to, že se svou případnou nepravdivou výpovědí nevystavuje nebezpečí trestního stíhání pro trestný čin křivé výpovědi (§ 345 TZ), jako například svědek. V odstavci 2 § 37 je

117 Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, str.283

118 Šámal P. a kol. Trestní řád I. § 1- 156, Velký komentář, 7.vydání, Praha, C.H.BECK, 2013 str.74

119 Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, str.239

120 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 58

upraveno pořadí závěrečných řečí ve společném řízení, pokud je například obžalovaných více, subsidiárně se užití § 216 a 217 TŘ.

Poslední část ZTOPO §§ 38-41, se věnuje výkonu trestů, které byly soudem podle tohoto zákona uloženy. Důvodem pro tuto zvláštní úpravu bylo, že se jedná o tresty, které jsou vůči ostatním trestním předpisům ve vztahu speciality a TŘ tyto tresty ani jejich výkon nezná. Avšak pro zbylé aspekty výkonu trestů se TŘ podpůrně užije.

Trest zrušení právnické osoby je nejzávažnější trest, jež je možné právnické osobě uložit upraven v § 16 ZTOPO. Nabytím právní moci rozsudku, *nařídí předseda senátu jeho výkon*. K tomuto dni vstupuje právnická osoba do likvidace. „Likvidace znamená vypořádání majetkových poměrů právnické osoby po jejím zrušení, má-li právnická osoba posléze zaniknout.“¹²¹ K vypořádání těchto majetkových vztahů ovšem nesmí být použity majetkové hodnoty, kterých bylo užito ke spáchání trestného činu, byly k tomu určeny nebo které pachatel získal trestnou činností.¹²² Likvidace se obligatorně zapisuje do veřejného rejstříku. Další postupy ohledně likvidace upravuje NOZ v § 187 a násl.

Výkon trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži se nijak neodlišuje od výkonu trestu zákazu činnosti upraveného v § 350 TŘ v souvislosti s § 74 TZ. Zdůraznil bych pouze, že o výkonu tohoto trestu rozhodne předseda senátu bezprostředně po právní moci rozsudku, jímž byl odsouzené právnické osobě uložen tento trest. Do doby výkonu trestu se započítává i doba, po kterou měla právnická osoba státním orgánem zamezeno účastnit se veřejných zakázek, koncesních řízení a veřejných soutěží do doby výkonu uloženého trestu.¹²³ Naprosto shodně se musíme dívat i na výkon trestu zákazu přijímání dotací a subvencí a proto pouze odkazuji na výše zmíněná ustanovení § 350 TŘ a § 74 TZ.

121 Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., a kol, Občanský zákoník, Komentář, Svazek I., Praha, Wolters Kluwer, a.s. 2014, str.585

122 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.181

123 Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012 str. 59

§ 41 jako poslední věnující se výkonu trestů, upravuje trest uveřejnění rozsudku. Jakmile tento nabude právní moci, předseda senátu opatřením vyzve právnickou osobou ke splnění této povinnosti. V této výzvě rovněž odsouzenou právnickou osobu vyzve, aby rozsudek ve stanovené lhůtě, v určeném druhu sdělovacího prostředku a předepsaném rozsahu, uveřejnila a to vše na své náklady. Pokud by právnická osoba tuto svojí povinnost řádně nesplnila, je předseda senátu oprávněn ukládat odsouzené právnické osobě pořádkové pokuty, pokaždé až do výše 500.000,- Kč a to i opakovaně do doby než tuto svou povinnosti splní.

Obecně se nyní budu zabývat částí pátou zákona o právním styku s cizinou, někdy též označovaný jako „mezinárodní justiční spolupráce.“¹²⁴ Současně je právní styk s cizinou upraven v hlavě XXV TR, pro její rozsah je do budoucna připravován zcela nový, samostatný zákon, který tuto problematiku převezme a v dohledné době tedy bude tato část ZTOPO nově upravena a pravděpodobně převzata novým právním předpisem. Tato část zákona je pouze okrajovým tématem této práce proto si dovolím spíše jen povrchně konstatovat, že veškerá mezinárodní justiční spolupráce se řídí ustanoveními TR a ustanovení ZTOPO § § 42 až 47 na ně pouze odkazují.

6. Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

6.1. Nedostatečný postih právnických osob za deliktní jednání formou správního trestání

Do zavedení ZTOPO byly právnické osoby možno trestat pouze formou správního postihu, zejména speciálními zákony a podzákonými normami, typu vládních nařízení a ministerských vyhlášek. Tyto předpisy zavedly pojem správní delikty, byly vytvořeny zejména jako reakce na protispolečenské jednání právnických osob. Za porušení předpisů byly stanoveny sankce, „zejména peněžní pokuty, často

124 Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012, str.187

velmi vysoké a přesahující výši peněžních trestů podle trestního zákona.“¹²⁵ Ačkoli ne vždy byly tyto peněžní sankce adekvátní k astronomickým ziskům dosahovaných právníckými osobami z nelegální činnosti. Nedokonalost správního trestání v České republice lze spatřovat také v tom, že hmotněprávní úprava je rozeseta do celé řady různých předpisů a každý z nich má svou vlastní úpravu. Každý z těchto předpisů obsahuje vlastní úpravu skutkových podstat deliktů, sankcí a lhůt. Především tam také chybí obecné, ale pro trestání podstatné instituty jako okolnosti vylučující protiprávnost a zánik trestnosti atd.¹²⁶

Obecnou procesní normou upravující správní trestání je Správní řád, „který však na nutné procesní specifika správního trestání právníckých osob takřka vůbec nepamatuje.“¹²⁷ Značnou nerovnováhu spatřuji především v tom, že správní řízení neposkytuje dostatečnou ochranu práv právníckých osob, ačkoli jsou peněžité sankce s trestním právem srovnatelné. S tím souvisí i problematika absolutní odpovědnosti, (o níž jsem psal v úvodní kapitole této práce), kdy u některých správních deliktů není vyžadováno zavinění a právnícké osobě je vyloučena možnost liberace.¹²⁸

Ve správním řízení se nepostupuje podle zásady obžalovací, „správní orgán je žalobcem i soudcem ve věci“¹²⁹ Zcela chybí zásady trestního práva jako je zákaz reformatio in peius nebo zcela klíčová zásada presumpce nevinny. Z mého pohledu může významnou roli sehrát i fakt, že správní úřady povětšinou nemají personální obsazení, které by svým vzděláním a zkušenostmi mohlo nahradit soudní aparát. Pokud vyžadujeme trestání právníckých osob musíme přihlídnout i k laickému pohledu veřejnosti, kdy správní trestání není společností chápáno jako závažný prohřešek právnícké osoby, ale spíše jako pochybení. Oproti tomu odsouzení právnícké osoby

125 Jelínek, J.,:Trestní odpovědnost právníckých osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.94

126 Tamtéž, str. 95

127 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právníckých osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 14

128 Jelínek, J.,:Trestní odpovědnost právníckých osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.96

129 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právníckých osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 14

v trestním řízení spíše naplní funkci trestu z pohledu společenského odsudku, neboť trestní postih má rozhodně vyšší úroveň difamace právnické osoby.

6.2. Skutečný viník zůstává nepotrestán

Ke skrývání se skutečného viníka dochází zejména při rozhodování v kolektivních orgánech právnických osob nebo v případech, kdy nejsou dostatečně fungující vnitřní kontroly mechanismy velmi trefné je označení „bariéra individuální trestní odpovědnosti“¹³⁰ To přinášelo právnickým osobám, páchajícím trestnou činnost, velikou výhodu, protože nebylo možno prokázat individuální trestní odpovědnost za spáchaný trestný čin konkrétní fyzické osobě. To bylo často násobeno i přeshraniční spoluprací v rámci nadnárodních holdingů a koncernů, kdy možnost dohledat odpovědnou fyzickou osobu bylo takřka nemožné, „ačkoli o spáchání trestného činu není pochyb.“¹³¹ V rámci decentralizace rozhodovacích pravomocí na nižší úrovně právnické osoby zbavují se odpovědnosti vrcholné orgány a jejich trestní odpovědnost je těžko prokazatelná. S tím souvisí i vyhýbání se trestní odpovědnosti fyzických osob odůvodněné tím, že rozhodoval kolektivní orgán. Literatura často dává za příklad páchání trestné činnosti, která závažným způsobem poškozují životní prostředí a na odvracení následků je následně potřeba vynaložit obrovské množství finančních prostředků. I když je následně dopaden konkrétní viník takového deliktního jednání, často se jedná pouze o „bílého koně“, jehož trestní stíhání je naprosto bezvýznamné, protože skutečný viník ekologické katastrofy zůstává nepotrestán a těží ze své protiprávní činnosti. Zavedení TOPO by mělo tento nepoměr zásadně změnit, neboť již nebude potřeba zjišťovat jednoho konkrétního viníka, ale postačí dovození trestní odpovědnosti právnické osoby.

130 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 13

131 Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.

6.3. Mezinárodní závazky České republiky

Jak již bylo dříve zmíněno Česká republika přijímá tuto úpravu částečně také proto, že se k postihování trestné činnosti právnických osob zavazuje v mezinárodních smlouvách, jak vůči EU/ES tak i vůči dalším mezinárodním institucím. To, že tak zákonodárce dosáhl prostřednictvím trestněprávní normy, záleželo jen na jeho vůli. V rámci těchto závazků a srovnáváje další zahraniční úpravy, není tato možnost jedinou. Další země i v rámci Evropy dosahují podobných výsledků i aplikací správního práva trestního (viz. Německo). Evropské společenství a Evropská unie sledují vyžadováním úpravy postihující delikttní způsobilost právnických osob, zejména své vlastní zájmy jako ochranu svých finančních zájmů a stabilitu, potažmo i pro své členské státy. Společným jmenovatelem těchto mezinárodních dokumentů je „popisovat kvalitativně intenzitu těchto sankcí, které by měly být ukládány právnickým osobám-sankce by měly být účinné, přiměřené a odstrašující.“¹³² Způsob, jakým bude těchto sankcí dosaženo, není z pohledu těchto mezinárodních organizací podstatný.

7. Námitky proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

7.1. Zavedení kolektivní viny

Tato námitka byla jednou z hlavních, které použil, v té době prezident České republiky Václav Klaus, když návrh ZTOPO v roce 2011 vetoval doslova prohlásil, že „Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob popírá vazbu mezi pachatelem a trestem a je spíše příkladem alibismu než důsledné snahy potrestat viníka.“¹³³ S tímto prohlášením ovšem nelze zcela souhlasit, neboť ZTOPO sice postihuje (formou

¹³² Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 17

¹³³ http://zpravy.idnes.cz/prezident-klaus-vetoval-zakon-o-trestni-odpovednosti-firem-plb-/domaci.aspx?c=A111118_113331_domaci_jw

přičítání trestného činu) právnickou osobu za spáchaný trestný čin fyzické osoby, avšak trestní odpovědnost pachatele, fyzické osoby, nijak nevylučuje, individuální trestní odpovědnost je tedy stále na místě.

K námitce zavedení kolektivní viny je nutno podotknout, že i tak se zde otevírá možnost dopadu takto uděleného trestu na další osoby, jako jsou zaměstnanci, akcionáři nebo věřitelé právnické osoby. Tito mohou být postihem právnické osoby skutečně poškozeni, aniž by na protiprávním jednáním právnické osoby měli sebemenší vinu. Takovým dopadů se lze bránit prostřednictvím ukládání přiměřených trestů a věřit v uvážlivost soudů. Pod hrozbou tohoto „druhotného dopadu sankce“, by měla být na místě opatrnost těchto zaměstnanců a akcionářů vedoucí k důslednější kontrole aktivit právnické osoby.

7.2. Fikce právnické osoby, jednání právní a protiprávní

„Právnické osoby jsou fikcí, umělým konstruktem, který nemá reálný podklad. Je proto vyloučeno, aby figurovaly jako pachatelé trestných činů.“¹³⁴ Tuto argumentaci jsem již použil ze začátku této práce i s odkazy na díla von Savigniho, Malblanca a Saillese. Dnešní svět je, ale od tehdejšího podstatně jiný a proto i myšlenka, že právnická osoba nemůže reálně zasahovat do společenských vztahů je již překonána.

Co se týče námitky, že za právnickou osobu vždy musí jednat osoba fyzická, protože právnické osoby nejsou samostatně schopné takového jednání, které by se projevilo ve vnějším světě, „tedy tak jak to vyžaduje objektivní stránka skutkové podstaty trestného činu.“¹³⁵ Je pro popření takového názoru potřeba si uvědomit, že právnická osoba je způsobilá být nositelem práv a povinností podle občanského práva, není tedy důvod, proč by nemohla být způsobilá i pro oblast práva trestního. Musíme tedy přijmout myšlenku, že pokud jsou právnické osoby schopny jednat „buď konformně, tj. v souladu s příkazem práv nebo naopak nekonformně tj. v rozporu

134 Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F., Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, Trestní právo 2001, č.3., str. 12

135 Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str.98

s právními povinnostmi.¹³⁶

7.3. Další navyšování soudní agendy

Opět se dostávám k otázce, co je vhodnější pro postih deliktního jednání právnických osob? Z teoretického hlediska by bylo vhodnější řešit deliktní jednání formou trestního práva, který je k tomu uzpůsoben, umí dobře reagovat na jednotlivé aspekty trestné činnosti a jedná se o úzce specializované odvětví právní agendy s vyškolenými specialisty. Nevýhodou ovšem je, už tak silná přetíženost justice, její nákladnost a zdlouhavé vyřizování jednotlivých kauz. Proto se zde nabízí otázka, zda není vhodnější přenechat trestání právnických osob do působnosti správního práva, které je efektivnější, rychlejší a hospodárnější.¹³⁷ Tyto námitky se až postupem času projeví, zda byly důvodné či nikoli. Zde odkáží na následující kapitolu, která se věnuje statistice trestné činnosti právnických osob, která nám částečně napoví, jak je to s tím zahlcováním justice, která už tak má dost problémů s postihováním trestné činnosti fyzických osob.

7.4. Ultima ratio

V souladu s tímto právním principem je ZTOPO často označován jako nadbytečné řešení. Jedná se zde o kriminalizaci podnikatelského prostředí, které je v rámci rozvoje právního státu a demokracie nežádoucí. Často jsou v tomto smyslu kladeny otázky proč opouštět zavedený systém správního trestání a nahrazovat jej nevyzkoušeným. Subsidiarita trestní represe a s ní spjatý princip *ultima ratio* - nejzazší řešení, vyjadřuje to svým způsobem zvláštnost trestního práva, které by mělo být užíváno jen pro případy nejzávažnějšího protispolečenského jednání, tam kde ostatní

136 Musil, J., Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?, Trestní právo 2000, č.7-8, str. 3

137 Šámal, P., Dědič, J., Gřivna, T., Púry, F., Říha, J., Trestní odpovědnost právnických osob, komentář, C.H.BECK, Praha 2012, str. 16

možnosti nápravy selhaly. „V té souvislosti je však třeba zdůraznit, že ze subsidiárního charakteru trestního práva vyplývá, že trestněprávní ochrana je namístě jen tehdy, pokud k ochraně nepostačují prostředky jiných právních odvětví, zejména práva správního, občanského, rodinného, obchodního apod., neboť trestněprávní řešení je třeba považovat vždy za nejzazší řešení ve smyslu principu „ultima ratio“ (srov. § 12 odst. 2).“¹³⁸

8. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice

Z dokumentu 1 SL 105/2004 (příloha 1) obsahující praktické poznatky z dosavadní aplikace ZTOPO vypracovaný dne 7.3.2014 NSZ v Brně jsou patrné velmi zajímavé informace týkající se aplikace a nedostatků spatřovaných OČVŘ. Zejména se jedná o návrhy ke zpřesnění formulací jednotlivých ustanovení ZTOPO. Jako první je zmíněn § 10, zde je problematický pojem nástupce právnické osoby, kdy sama odborná literatura jej vykládá různě a následně zde vzniká prostor pro odklánění majetku postihovaných právnických osob. O pojmu univerzální sukcese, jako o právním nástupnictvím není třeba pochybovat, avšak na singulární sukcesi už je nahlíženo rozdílně (rozpor autorů Šámal, P., a kol. vs. Fenyk, J., a kol.). Neurčitý pojem právního nástupnictví byl nejspíše zákonodárcem užit záměrně, aby pokryl „veškeré podoby přeměn společností“¹³⁹, proto jej tak musíme vykládat. „Úkony převodu majetku a jejich povahu z pohledu právního nástupnictví právnické osoby je třeba vždy individuálně posoudit s přihlédnutím k charakteru právnické osoby, převáděným právům, jejich povaze a rozsahu a okolnostem těchto právních úkonů.“¹⁴⁰ Dále je namítáno znění § 7 ZTOPO, kdy jeho taxativní výčet trestných činů nepokrývá veškerou trestnou činnost, která by právnickými osobami mohla být reálně páchána. Je navrhováno buď rozšíření výčtu trestných činů minimálně o další trestné činy podle §§ 205, 206, 218, 220, 221

138 Šámal P. a kol., Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C.H.BECK, 2012, str. 4-5

1391 SL 105/2013, Praktické poznatky z dosavadní aplikace zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ze dne 7.3.2014, str.3

140 Tamtéž str.3

atd. Další možností by bylo se v této části zákona přiklonit k úpravě rakouské, která taxativní výčet nemá. Tímto krokem by nastala situace, že by bylo možné postihovat právnické osoby za veškeré trestný činy, obsažené ve zvláštní části TZ. Další svoje námitky přednesla legislativní komise Unie státních zástupců, ty se týkaly zejména § 33 odst.3 a násl. Podstatou navrhované změny je přiblížit tento postup § 73 odst.2 TR (nahrazení vazby zárukou atd). Vzhledem k tomu, že aplikační praxe ZTOPO je prozatím poměrně krátká, musíme si uvědomit, že další problémy a nejasnosti teprve vyplynou a bude na místě je řešit až postupem času.

8.1. Porovnání statistik za jednotlivá období

Srovnávací přehled věcí vedených v letech 2012, 2013 a 2014 podle ZTOPO proti právnickým osobám. Pro dokreslení skutečného stavu trestních věcí vedených proti právnickým osobám přikládám přílohy, jejichž obsahem jsou tabulky trestné činnosti právnických osob za roky 2012 (příloha 2), 2013 (příloha 3) a část roku 2014 (příloha 4). Z těchto příloh můžeme vyčíst, že za rok 2012 bylo celkem trestně stíháno 17 právnických osob a s nimi 71 fyzických osob za poměrně širokou paletu trestných činů. Nejčastěji páchaným trestným činem je dle § 240 trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, celkem čtyři právnické osoby. Další tři právnické osoby byly stíhány za trestný čin sjednání výhody při zadávání veřejné zakázky dle § 256 TZ, při veřejné soutěži a veřejné dražbě. Po dvou právnických osobách bylo v roce 2012 bylo trestně stíháno za trestný čin porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 TZ a za trestný čin vydírání podle § 175 TZ.

V tabulce roku 2013 (příloha 3), dochází k očekávanému nárůstu trestních stíhání právnických osob. To je dáno především zásadou *lex retro non agit*, protože OČVŘ mohou stíhat pouze takovou trestnou činnost, která byla spáchána po nabytí účinnosti tohoto předpisu, tedy po 1.1.2012. Dalším předpokládaným hlediskem bylo to, že nějakou dobu potrvá než prověřováním a následnými postupy OČVŘ bude vůbec možno zahájit trestní stíhání právnických osob podle ZTOPO. V roce 2013 již bylo

zahájeno trestní stíhání proti 40 právnickým a v souvislosti s tím proti 77 fyzickým osobám. Zde už se trestná činnost částečně profiluje, neboť hned proti 23 právnickým osobám bylo trestní stíhání zahájeno pro daňové delikty, 13 krát bylo zahájeno pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platbě dle § 240 a dalších 10 stíhání pro neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241. Jen tyto dva paragrafy činí více než polovinu zahájených trestních stíhání. Na třetím místě v četnosti zahájených trestních stíhání je trestný čin podvodu § 209 v počtu pěti trestních věcí. Další trestní stíhání pro jiné trestné činy se pohybuje pouze v jednotkách případů.

Prozatím v roce 2014 (příloha 4) jsou stíhány 4 věci. Z těchto údajů můžeme jen pramálo vyvozovat nějaké závěry, neboť tato statistika nepromítá ani celé období prvního kvartálu pro rok 2014. Pro další zhodnocení roku 2014 si budeme muset počkat na delší časové období.

Z tabulek trestné činnosti dle ZTOPO zjišťujeme, že předmětná trestná činnost byla prováděna na území celé České republiky, nejedná se tedy o záležitost určitého regionu nebo pouze velkých měst jako ekonomicky soustředěných center. Protože mám k dispozici pouze dvě statistiky, za rok 2012 a 2013 není možné vyvozovat nějakou ucelenou prognózu na příští léta. K počtu zahájených trestních řízení můžeme podotknout, že některými skeptiky očekávaný boom, který by následně způsobil kolaps z důvodu přetížení justice se nekonal. Pokud se nadále stíhání právnických osob bude pohybovat v podobných mezích nemohu ani dát za pravdu kritikům ZTOPO pro avizovanou nadbytečnou kriminalizaci podnikatelského prostředí v České republice.

9. Závěr

Cílem této práce bylo uvést čtenáře do problematiky trestní odpovědnosti právnických osob, včetně teoretického základu, historického vývoje a mezinárodního srovnání. Nastínil jsem, jak byla postupem času právnická osoba vnímána a jak se vyvíjelo její postavení ve společnosti v různých státech a rozličných právních kulturách. Hlavní náplně práce však bylo seznámit čtenáře s právní úpravou trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Jedná se o zcela novou úpravu, neboť do přijetí tohoto právního předpisu nebyl trestní postih právnických osob v České republice nikterak upraven, jediné možné bylo ukládání pokut za správní delikty. Po obecném popisném úvodu a historickém exkurzu jsem se snažil co nejvíce věnovat platné právní úpravě. Tato práce se řídí strukturou právního předpisu a pojednává o jednotlivých jeho ustanoveních. Čerpal jsem z celé řady nejen české literatury, abych mohl na tuto problematiku nahlížet ze všech úhlů pohledu a vždy se dostal až k samotné podstatě jednotlivých problémů. Je zajímavé, že i přední čeští odborníci se v některých svých názorech a komentářích diametrálně rozcházejí a zdá se, že tyto jejich spory vyřeší až judikatura soudů. Nicméně to pro mne bylo velice inspirující k vytvoření si vlastního úsudku. Prozatím neexistuje žádná judikatura vyšších soudů, proto bylo vcelku obtížné dobrat se nějakých ucelených závěrů a předkládat je jako něco závazného a nezměnitelného.

Je potřeba si uvědomit, že zákonodárce tímto zákonem postavil solidní základ pro postihování trestné činnosti právnických osob, i přesto by zákonodárce neměl usnout na vavřínech. Jak z úst státních zástupců, tak i ze samotného ministerstva spravedlnosti jsou slyšet dílčí výhrady. Ministryně spravedlnosti prof. JUDr. Helena Válková, CSc se již nechala slyšet, že má v úmyslu v nejbližší době předložit novelu tohoto zákona.

Tato nová koncepce trestní odpovědnosti právnických osob, zcela mění dosavadní pohled na trestní právo a přináší celou řadu nového, s čím se budou muset nejen soudy, ale i další instituce vyrovnat. Je zřejmé, že zpočátku tento přerod nebude lehký a nepochybně přinese mnohá úskalí. Již v úvodu jsem naznačil, že tato koncepce

trestního postihu je nejen odbornou veřejností přijímána velmi rozličně. Tento zákon, byť to neříká zcela otevřeně, je nastaven k postihování protiprávního jednání zejména právnických osob působících v podnikatelském prostředí. Ze statistik vyplývá, že tento zákon žádným zásadním způsobem nepůsobí na podnikatelské prostředí v negativním smyslu. Právě zejména potenciální adresáti této právní normy vzbuzovali obavy nad jeho přílišnou tvrdostí a kriminalizací podnikatelského prostředí. Na základě analýzy statistických údajů, v tento okamžik mohu konstatovat, že se tyto obavy ani v nejmenším nenaplnily.

Na závěr mohu říci, že tato právní norma plní odpovídajícím způsobem úkol pro který byla přijata. Přinesla nové instituty pro postihování trestné činnosti a odpovědným osobám v řídicích funkcích právnických osob vysílá signál, že je zapotřebí řádně plnit své zákonné povinnosti a dohlížet, zda se tak děje v rámci celé organizační struktury právnické osoby.

10. Seznam pramenů

Coffee, John C., Jr., Michigan Law Review, Vol.79, No. 3, Jan., 1981,

<http://www.jstor.org/pss/1288201>

Eliáš K., Obchodní společnosti, C.H.BECK/SEVT, Praha 1994

Fenyk, J., Modely trestní odpovědnosti právnických osob v různých právních systémech (se zaměřením na systém common law) str.38, in Trestná zodpovednosť právnických osob, Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dna 12. novembra 2009, Bratislava, Bratislavská vysoká škola práva, 2009

Fenyk, J.: Projekt Evropského veřejného žalobce (Nová podoba mezinárodní justiční spolupráce v rámci členských států Evropské unie)

www.ok.cz/iksp/docs/aidp_101007f.doc

Fenyk J., Smejkal L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2012

Forejt P., Habarta P., Trešlová L., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem, Linde Praha 2012

Gerloch, A., Teorie práva, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., Plzeň, 2004,

Hazlitt, W., Table Talk, World Classics, firs.publ. 1901

Hoetzel, J., Československé správní právo, část všeobecná, 2. vydání, Melantrich, Praha 1937

Hrdina, A., Kanonické právo, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., Praha, 2002

Hurdík, J. Úvod do soukromého práva. 2. rozšířené a upravené vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011

Jelínek J., Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání, Právnická fakulta UK,

Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Linde Praha, a.s., Praha 2007,

Jelínek J., Herceg, J.: Zákon trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha:Leges, 2012

Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M., Římské právo, C.H.BECK, 1995

Knapp, V., Luby, Š., Československé občanské právo, sv.I., Orbis, Praha, 1974

Mestre, A., Les personnes morales et le probleme de leur responsabilité pénale, These, Paris 1889

Musil, J., Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?, Trestní právo 2000, č.7-8

Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F., Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, Trestní právo 2001, č.3

Planque, J-C., La Détermination de la personne morale pénalement responsable, L'Harmattan, Paris, 2003

Púry F., Šámal P., Ještě k trestní odpovědnosti osob jednajících za právnické osoby. Trestní právo, 1997, č. 9

Saleilles, R., De la personnalité juridique, Rousseau, 2e éd. Paris 1922

Solnař V., Fenyk J., Císařová D., Základy trestní odpovědnosti. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2004

Solnař, V. Z dějin českého zemského práva. Praha: Bursík a Kohout, 1921

Šámal P., Dědič J., Gřivna T., Púry F., Říha J., Trestní odpovědnost právnických osob, Komentář, C.H.BECK 2012

Šámal, P., Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice in Kratochvíl, V., - Loff, M., Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, Brno, Masarykova Univerzita, 2003,

Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až § 139. Komentář, 1.vydání. C.H.BECK, Praha 2009

Šámal P. a kol. Trestní řád I. § 1- 156, Velký komentář, 7.vydání, Praha, C.H.BECK, 2013

Šámal P. a kol., Trestní zákoník, 2.vydání, Praha: C.H.BECK, 2012

Švestka J., Dvořák J., Fiala J. a kolektiv, Občanský zákoník, Komentář, Svazek I. Praha, Wolters Kluwer a.s., 2014

Tureček, J., Světové dějiny státu a práva ve starověku, ORBIS, Praha 1963

Wells, C., Corporations and Criminal Responsibility, Oxford University Press, Oxford, 2001

Právní předpisy a jiné zdroje :

- Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze

dne 19.6.1997

- Doporučení rady ministrů ES č. 88 (18) ze dne 20.10.1988
- Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o Trestní odpovědnosti právnických osob, sněmovní tisk 028500
- Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, která byla přijata rezolucí OSN dne 9.12.1999
- Ordonance n°45-920 du 5 mai 1945 relative a la poursuite des entreprises de presse, d'édition, d'information et de publicité coupables de collaboration avec l'ennemi
- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze 17.12.1997, čl. 3Odst. 2, download.mpo.cz/get/31356/34653/372919/priloha001.doc
- Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 90/2012 Sb., Zákon o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestní řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 418/2011 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- 1 SL 105/2013, Praktické poznatky z dosavadní aplikace zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ze dne 7.3.2014, <http://www.mvcr.cz/clanek/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-jako-predmet-zkoumani.aspx>
http://zpravy.idnes.cz/prezident-klaus-vetoval-zakon-o-trestni-odpovednosti-firem-plb-/domaci.aspx?c=A111118_113331_domaci_jw

Resumé/Summary:

The theme of this thesis is Criminal Liability of legal persons. Before January the 1st 2012 there wasn't any special regulation of Criminal liability of legal persons in Czech Republic. This code presents a revolutionary regulation.

The theoretical part of the thesis is created by general guidelines about Liability and Criminal Liability, about Transaction and unlawful Acts. One part of this thesis compares Czech act with other Europeans and Anglo-americans acts aiming on the similar goal. The first part of the thesis also contains the evolution of legal persons since the Roman Empire till modern concept of corporation.

The aim of this work is to describe the development of corporate criminal liability, introduce other European variants and eventually it thoroughly acquaint with Czech legislation.

The practical part of the diploma work is based on detail analysis of current criminal law regulation and presentation of the specialities of Czech Criminal liability of legal persons. In fact that this act makes part of Czech law order for short period of time there is insufficient statistics to evaluate utility of this code. Still we must understand that this act moves Czech Republic to the community of modern states.

11. Přílohy

11.1. Příloha 1

1 SL 105/2014

V Brně dne 7. března 2014

Praktické poznatky z dosavadní aplikace zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

I. Úvod

Tento písemný materiál byl vypracován na základě žádosti I. náměstkyně ministryně spravedlnosti JUDr. Hany Marvanové ze dne 20. 2. 2014, čj. MSP-88/2014-LO-SP/2.

Další poznatky k aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob budou uvedeny ve zprávě o činnosti státního zastupitelství za rok 2013. V průběhu čtvrtého čtvrtletí roku 2014 vypracuje Nejvyšší státní zastupitelství (v úzké součinnosti s nižšími státními zastupitelstvími) zvláštní zprávu o poznacích z aplikace ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

II. Statistické údaje

Statistické údaje za rok 2012, 2013 i za zatím jen malou část (k 17. 1.) roku 2014 vyplývají z připojené tabulky.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2012 uvádí, že v roce 2012 bylo v oddílu „Přípravné řízení“ v rejstřících ZN, KZN a VZN evidováno celkem 1 185 věcí týkajících se důvodného podezření ze spáchání některého trestného činu uvedeného ve výčtu v § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob právnickou osobou. V roce 2012 bylo ve 14 trestních věcech stíháno celkem 18 právnických osob. Kromě jedné věci byly ve všech těchto věcech stíhány též fyzické osoby. Obžalovány byly 4 osoby a dále byl podán v těchto věcech rovněž návrh na schválení dohody o vině a trestu na právnickou osobu. Struktura trestné činnosti byla velmi různorodá.

III. K některým aplikačním problémům týkajícím se zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

1. Přechod trestní odpovědnosti právnických osob

Odbor závažné hospodářské a finanční kriminality Nejvyššího státního zastupitelství konstatuje, že ve vztahu k aktuální podobě právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob by na základě dosavadních zkušeností tohoto odboru bylo vhodné zvážit zpřesnění právní úpravy § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob (přechod trestní odpovědnosti na nástupce právnické osoby), neboť odborná literatura rozdílně vykládá pojem nástupce právnické osoby.

Jedním z nejčastějších případů, jak se právnická osoba snaží vyhnout dopadům trestní odpovědnosti, představuje převádění hmotných i nehmotných složek podnikatelské činnosti právnické osoby na jiné subjekty, a to různými právními úkony, např. v podobě více či méně komplexních převodů majetku. Typickým případem může být prodej podniku jako právní úkon upravený příslušnými ustanoveními obchodního zákoníku,

resp. koupě závodu, jak tento právní úkon nazývá nový občanský zákoník účinný od 1. ledna 2014 (§ 2175 a násl. NOZ).

V praxi se vyskytly spory, zda za nástupce ve smyslu § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je možno považovat pouze ty osoby, jejichž nástupnictví vzniklo formou tzv. univerzální sukcese, kdy nástupnický subjekt bez výjimky vstupuje do všech práv a povinností původního subjektu (např. ve smyslu zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev), nebo je možno za toto považovat i nástupnictví ve formě singulární sukcese, jestliže nový subjekt přebírá byť jen část (ovšem i zcela zásadní) práv, povinností a majetku – nejčastěji např. ve formě prodeje a koupě podniku (přičemž v rámci tohoto úkonu je blíže specifikován rozsah převáděných práv a majetku). Ustanovení § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je přitom zcela protichůdně vykládáno právní teorií i v různých komentářích k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob. V této souvislosti by stálo za úvahu zpřesnění dikce tohoto ustanovení, aby tak nebylo třeba vyčkávat, resp. spoléhat až na soudní judikaturu, která se v této otázce může objevit až v poměrně dlouhém časovém horizontu.

Stávající výklad některých autorů komentářů uvádí (a z logického pohledu se jedná i o častý výklad ze strany obhajoby), že právní nástupnictví ve smyslu § 10 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob lze vztahovat pouze na přeměny právnických osob a jim na roveň postavené změny ve formě univerzální sukcese, nikoli na případy, ve kterých nástupnictví vzniká pouze na základě běžných soukromoprávních vztahů (singulární sukcesí). Tento výklad by však v praxi fakticky mohl vyloučit účinné uplatňování následků trestní odpovědnosti v podobě postihu majetku pachatele.

Při řešení této problematiky je třeba nejprve zodpovědět základní otázku týkající se důvodů, pro které právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje ustanovení týkající se přechodu této trestní odpovědnosti a právního nástupnictví. Mimo zamezení možnosti pachatele vyhnout se důsledku trestu a následku s ním spojeným je to především záměr zákonodárce zabránit odstranění nebo vyvedení majetku trestně odpovědné právnické osoby. Nejsou pochyby o tom, že právním nástupnictvím podle § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je univerzální sukcese, podle našeho názoru však není žádný relevantní důvod z pojmu právního nástupnictví ve smyslu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob vylučovat ani některé podoby singulární sukcese (zejména v případech, kdy se touto formou právního nástupnictví nabývá celý soubor vzájemných práv a povinností). Účelem ustanovení § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je vytvoření zákonné možnosti pro trestněprávní postih právního nástupce, přičemž je třeba vždy zkoumat podobu práva, resp. práv, do nichž právní nástupce vstupuje. Je přitom nepochybné, že i některé formy singulární sukcese, zejména pak prodej podniku či jeho části, ve své podstatě znamenají přenesení aktivit i ducha společnosti na jiný subjekt a svými faktickými důsledky odpovídají některé z forem sukcese univerzální.

Pro účely pochopení podmínek § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je naopak logické, jestliže zákonodárce použil obecný pojem právního nástupnictví (aniž by tento pojem jakkoliv výrazově zužoval) tak, aby tento institut postihoval veškeré podoby přeměn společnosti mající za důsledek přechod hmotných i nehmotných složek právnické osoby bez ohledu na to, zda se po formální stránce jedná o právní úkon v teoretické rovině označitelný za univerzální či singulární sukcesí.

Pokud některé právní názory vyjadřují pochybnosti o možnosti začlenění prodeje podniku jako formy právního nástupnictví pod režim přechodu trestní odpovědnosti podle § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, je nutno konstatovat, že tyto úvahy pomíjí právě zásadní okolnosti týkající se důvodů přijetí této právní úpravy a z nich vyplývající závěry o nutnosti vztahovat pojem právního nástupnictví i na konkrétní případy singulární sukcese jako je prodej podniku či jeho části. Takový přístup totiž zcela pomíjí možnost zabránění pachateli v odstranění nebo vyvedení majetku trestně odpovědné právnické osoby, neboť z povahy především podnikajících právnických osob a jejich činnosti je patrné, že právě majetkové hodnoty jsou ve většině případů cílem jak samotné trestné činnosti, tak v návaznosti na to i předmětem individuálních následků trestní odpovědnosti v podobě ukládaných sankcí. Opačný výklad, omezující přechod trestní odpovědnosti právnické osoby pouze na striktní případy univerzální sukcese, by byl zcela v rozporu s cílem a záměrem zákonodárce vytvořit podmínky pro efektivní a reálné uplatnění trestní odpovědnosti a postih pachatelů trestné činnosti z řad právnických osob, spojené mimo jiné s nutností vytvoření efektivních nástrojů k zabránění odstranění majetku pachatele z dosahu orgánů činných v trestním řízení. Výklad považující právní nástupnictví v podobě prodeje podniku za krok, který není možné považovat za právní nástupnictví a jenž ani nepodléhá přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, by tak zcela popřel smysl přijaté právní úpravy, neboť by pachatelům bez dalšího umožňoval zcela snadný a zřejmý způsob, jak se vyhnout důsledkům vlastní trestní odpovědnosti, a to prostým převodem materiální i personální stránky podniku na další subjekt.

V tomto kontextu nelze nezmínit i rozhodnutí Ústavního soudu ČR ze dne 19. prosince 2012, sp. zn. III. ÚS 666/09, dotýkající se některých otázek výkladu právních pojmů v trestněprávní oblasti. Byť dané rozhodnutí dopadá primárně do oblasti aplikace předpisů trestního práva hmotného, nepochybně lze jeho závěry vztáhnout na celou oblast právní úpravy trestního práva. Ústavní soud ČR v tomto směru při zobecnění rozhodnutí zastává názor, že v aplikační praxi se nelze držet toliko takového (restriktivního) výkladu, který by ve svém důsledku znamenal zjevné popření účelu, který zákonodárce vytvořením právní normy sledoval. Při výkladu je tudíž třeba vždy vycházet i ze správného pochopení společenských hodnot a zájmů, k jejichž trestněprávní ochraně má dané ustanovení sloužit.

Všechny tyto skutečnosti pak přisvědčují závěru v tom směru, že pojem právního nástupnictví podle § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob dopadá nejen na případy univerzální sukcese, ale zahrnuje i některé případy sukcese singulární včetně prodeje podniku a jeho části jako majetkové složky právnické osoby vyjadřující soubor jejího jmění, neboť právní nástupce vstupuje do celého souboru práv a povinností či jejich souboru (aniž by samozřejmě takový přístup pod pojem právního nástupnictví zahrnoval veškeré formy možné singulární sukcese, jako jsou např. úkony spojené s dílčími a individuálními převody jednotlivých závazků, pohledávek apod., neboť takto široce pojatý výklad a přístup by záměru a cíli zákonodárce již neodpovídal). Úkony převodu majetku a jejich povahu z pohledu právního nástupnictví právnické osoby je třeba vždy individuálně posoudit s přihlédnutím k charakteru právnické osoby, převáděným právům, jejich povaze a rozsahu a okolnostem těchto právních úkonů.

I přes uvedenou argumentaci svědčící pro to, aby přechod trestní odpovědnosti právnické osoby byl dovozován i v případech prodeje podniku, je evidentní, že praxe a v současné době i právní teorie (viz zcela protichůdné výklady autorů jednotlivých komentářů k zákonu např. zcela rozdílné názory komentářů P. Šámala a kol. a J. Fenyka a kol.), nejsou jednotné a bylo by vhodné uvažovat o zpřesnění stávající právní úpravy § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob tak, aby se do budoucna zabránilo případným sporům, které se dotýkají základních otázek existence trestní odpovědnosti právnické osoby.

2. K rozšíření rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob na další skutkové podstaty trestných činů

Pokud se týká rozšíření dopadu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob i na další trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku, máme za to (i s přihlédnutím k tomu, že zatím, jak plyne i z připojených statistických údajů, zákona o trestní odpovědnosti právnických osob rozhodně není nadužíváno), že v oblasti majetkové a hospodářské kriminality by bylo možno uvažovat o následujících trestných činech:

§ 205 tr. zákoníku – krádež

§ 206 tr. zákoníku - zpronevěra

§ 218 tr. zákoníku – lichva

§ 220 a 221 tr. zákoníku – úmyslné a nedbalostní porušení povinnosti při správě cizího majetku, právnické osoby nepochybně mohou být činné při správě cizího majetku stejně jako osoby fyzické, může docházet i ke vzniku výrazných škod, předpokládáme, že i v souvislosti s novým občanským zákoníkem by toto mohlo nabýt na aktuálnosti (viz např. svěřenské fondy, jež představují v poslední době poměrně často diskutovanou problematiku)

Úpadkové trestné činy § 222 – 227 tr. zákoníku

Daňové trestné činy spojené s kolkovými a jinými známkami - § 246-247 tr. zákoníku

§ 251 tr. zákoníku - neoprávněné podnikání

§ 252 tr. zákoníku - neoprávněné provozování loterie, sázky nebo jiné podobné hry

§ 253 tr. zákoníku - poškozování spotřebitele (mediálně známé dovozy nekvalitních potravin, podvody s kvalitou a složením potravin apod. , do budoucna lze předpokládat nárůst aktivit v této oblasti)

§ 255 tr. zákoníku - zneužití informace a postavení v obchodním styku

Porušení předpisů při obchodu se specifickým zbožím - § 261-267 tr. zákoníku

Ochrana průmyslových práv - § 268-269 § 253 tr. zákoníku a rovněž:

úmyslné i nedbalostní obecné ohrožení - § 272-273 § 253 tr. zákoníku.

Uvažovat by bylo možno také o § 248 tr. zákoníku (porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže), avšak problematické by to zřejmě bylo u § 248 odst. 2 alinea 1 (kartely). Jak vyplynulo i z nedávného jednání na Úřadu pro hospodářskou soutěž, jedná se o zcela specifickou oblast ochrany trhu, vyžadující specifické nástroje a zejména účinnou mezinárodní spolupráci pro odhalování kartelů, často za aplikace „leniency programů“ pro spolupracující subjekty a je velkou otázkou, zda trestní právo a jeho charakter (i zdlouhavé a problematicky efektivní metody mezinárodní spolupráce) mohou účinněji a efektivněji oblast kartelů postihovat, zejména pokud sankce ve správním řízení mohou být poměrně velice citelné.

Za úvahu by také stálo, zda nezměnit celkovou koncepci § 7 zákona o trestní

odpovědnosti právnických osob a zda výčtové ustanovení nenahradit ustanovením generálním (ve kterém by byl naopak uveden výčet trestných činů, na něž se citovaný zákon nevztahuje – viz v této souvislosti např. podle dostupných informací rakouskou právní úpravu).

3. Aplikační problémy řešené analytickým a legislativním odborem Nejvyššího státního zastupitelství

Analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství se zabýval jednak otázkou trestní odpovědnosti Regionální rady regionu soudržnosti, jednak aplikačními problémy signalizovanými Úřadem Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia.

a) K trestní odpovědnosti Regionální rady regionu soudržnosti

Stanovisko ze dne ze dne 4. 3. 2013, sp. zn. 1 SL 712/2013, vychází ze závěru, podle něhož **regionální rada regionu soudržnosti podléhá trestní odpovědnosti podle zákona č. 418/2011 Sb.** Již na tomto místě je však nutno uvést, že existuje i oponentní názor [Kratochvíl, V. Postavení Úřadu Regionální rady regionu soudržnosti ve smyslu zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Kriminallistika, 2013, č. 3, s. 190].

V odůvodnění se kromě jiného zdůrazňuje, že ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 248/2000 Sb. (zákon o podpoře regionálního rozvoje) s účinností ode dne 1. 7. 2006 stanovilo, že Regionální rada regionu soudržnosti je právnickou osobou.

Regionální rada regionu soudržnosti je právnickou osobou, nikoli organizační složkou státu, proto se bez dalšího odmítá vyloučení její trestní odpovědnosti s odkazem na § 6 odst. 1 písm. a) zákona č. 418/2011 Sb.

Odpadá rovněž možnost vyloučení trestní odpovědnosti podle § 6 odst. 1 písm. b) zákona č. 418/2011 Sb., neboť Regionální rada regionu soudržnosti nenaplnuje definici územního samosprávného celku, resp. jeho orgánu. Zřízením Regionálních rad se z regionů soudržnosti nevytvořily nové územní samosprávné jednotky.

Oproti tomu prof. V. Kratochvíl vychází z toho, že Regionální rada regionu soudržnosti je právnickou osobou. Úřad Regionální rady představuje ve smyslu § 17 odst. 1 zákona o podpoře regionálního rozvoje výkonný orgán Regionální rady, který zabezpečuje veškeré úkoly spojené s funkcí řídicího orgánu Regionálního operačního programu (ROP), vyjma těch, jež jsou svěřeny výboru podle § 16e tohoto zákona. Podle § 17 odst. 2 tohoto zákona Úřad dále plní úkoly spojené s odborným, organizačním a technickým zabezpečením činnosti Regionální rady. Úřad Regionální rady má postavení orgánu právnické osoby, sám o sobě tedy právnickou osobou není. Regionální rada je pouze orgánem regionu, resp. územního samosprávného celku [region soudržnosti má atributy a zároveň status právnické osoby - § 1 zákona o krajském zřízení]. Ani Regionální Rada a ani Úřad nejsou územním samosprávným celkem, resp. regionem, takže by pak byl subjektem výkonu veřejné moci. Jde o subjekty de iure rozdílné povahy. Ani Regionální rada by neměla být podle názoru autora trestně odpovědná, a to za použití výkladového argumentu a maiore ad minus. Není-li trestně odpovědný region, pak nemůže být trestně odpovědný orgán. Existuje ovšem i opačný výklad – a minore ad maius podpořený principem subsidiarity – alespoň podpůrně je trestně odpovědná Regionální rada.

b) K aplikačním problémům signalizovaným Úřadem Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia

Stanovisko ve věci sp. zn. 1 SL 754/2013 ze dne 4. 9. 2013 konstatovalo, že:

aa) Orgánem odpovědným za dozor nad právnickou osobou, který je podle § 30 odst. 1 věty první zákona o trestní odpovědnosti právnických osob třeba vyrozumět o zahájení trestního stíhání právnické osoby, je orgán, jehož působnost dozoru se vztahuje k činnosti (ke skutku), pro kterou se trestní stíhání právnické osoby vede, nebo který může vůči právnické osobě učinit opatření podle zvláštních právních předpisů v návaznosti nebo v souvislosti s vedeným trestním stíháním proti takové právnické osobě.

Byť by se z čistě jazykového výkladu § 30 odst. 1 věty první zákona o trestní odpovědnosti právnických osob mohlo zdát, že je při absenci jakéhokoliv omezení či podmínek nutno ze strany policejního orgánu identifikovat skutečně všechny orgány vykonávající (odpovědné za) dozor nad právnickou osobou, tak takový výklad ustanovení nelze přijmout.

Účelem předmětného ustanovení je jednak informace dozorových orgánů k možnosti uplatnění opatření proti právnické osobě podle zvláštních právních předpisů (viz § 28 odst. 1 věta za středníkem citovaného zákona) a dále (a to na tomto místě především) v návaznosti na § 28 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob informovat o zahájení trestního stíhání, z důvodu uplatnění překážky litispendence ve vztahu trestního a správního řízení.

bb) Je-li osoba působící jako statutární orgán právnické osoby, a to i když se jedná o osobu tzv. „bílého koně“ (která neměla a nevykonávala rozhodující vliv na řízení právnické osoby) vyslýchána v trestním řízení vedeném proti této právnické osobě v postavení svědka, tak pak bez dalšího platí § 34 odst. 4 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, a taková osoba nemůže za právnickou osobu činit v trestním řízení úkony ve smyslu § 34 odst. 1 citovaného zákona.

cc) Za svědka podle § 34 odst. 4 věty první zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je třeba považovat osobu od jejího předvolání k podání svědecké výpovědi.

Důležitý tu je pojem tzv. „bílého koně“ jako statutárního orgánu právnické osoby. Zmiňuje se náleží Ústavního soudu ze dne 14. 3. 2005, sp. zn. IV. ÚS 343/04, který vymezil tento pojem následovně: „Ústavní soud tento obecně užívaný výraz, označující formálního nositele odpovědnosti, který je obtížně dostupný a jenž nemá žádné relevantní zdroje, z nichž by mohla být jeho odpovědnost účinně realizována, za srozumitelný považuje.“

Výklad, že by osoba naplňující podmínky § 34 odst. 4 věty první zákona o trestní odpovědnosti právnických osob mohla v trestním řízení nadále vykonávat úkony právnické osoby podle § 34 odst. 1 citovaného zákona je třeba z důvodu jednoznačné právní úpravy odmítnout. Zde nelze přihlížet k tomu, že se tato osoba vůbec nepodílela na trestné činnosti právnické osoby, kdy tato byla fakticky ovládána jinými osobami.

dd) K výkladu úpravy v ustanovení § 8 odst. 2 písm. d) zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, konkrétně pojmu „opatření ..., která po nich lze spravedlivě požadovat“

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob demonstrativně uvádí obsah tohoto pojmu:

- preventivní opatření - orgány právnické osoby neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jímž jsou nadřízeny;
- reaktivní opatření – orgány právnické osoby neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Komentář autorů J. Fenyka a V. Smejkal (Linde, 2012) zmiňuje v příloze modelová interní opatření právnických osob k předcházení trestné činnosti.

ee) K výkladu úpravy v § 9 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, a to právnické osoby jako tzv. „prázdné skořápky“

Právníká osoba je zde využívána pouze za účelem páchaní trestné činnosti, ale fakticky nevyvíjí podnikatelskou činnost, nemá majetek, nevede řádně účetnictví, má nekontaktní statutární orgány. V praxi se objevuje otázka, zda i proti takovým právnickým osobám lze vést trestní řízení, neboť to bude zjevně neefektivní a neekonomické.

Také trestní řízení o trestní odpovědnosti právnických osob je plně ovládáno zásadou legality.

Navíc právě pro takové případy je určen trest zrušení právníké osoby podle ustanovení § 16 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

IV. Závěr

Je zjevné, že vzhledem k poměrně krátké době účinnosti citovaného zákona není zatím aplikačních problémů příliš velké množství.

Lze ještě zmínit legislativní návrh vypracovaný legislativní komisí Unie státních zástupců.

Návrh vychází z toho, že v § 33 odst. 3 se slovo „soudce“ nahrazuje slovy „státní zástupce“. V § 33 by na konci odstavce 3 byla doplněna věta „Nevyhoví-li státní zástupce žádosti o povolení provedení úkonu, je povinen ji nejpozději do pěti pracovních dnů od doručení předložit k rozhodnutí soudci; o tomto postupu vyrozumí dotčenou právníkou osobu.“. V § 33 odst. 4 by slova „Zajišťovací opatření se“ byla nahrazena slovy „Předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce zajišťovací opatření“. Konečně v § 33 odst. 6 by za větu druhou byla vložena věta třetí následujícího znění: „Nevyhoví-li takové žádosti v přípravném řízení státní zástupce, je povinen ji nejpozději do pěti pracovních dnů od doručení předložit k rozhodnutí soudci; o tomto postupu vyrozumí dotčenou právníkou osobu.“. Vychází se z toho, že je plně na místě, aby v přípravném řízení namísto soudce povoloval provedení úkonu, který se týká majetku, na nějž se vztahuje zajišťovací opatření podle ustanovení § 33 odst. 1 nebo 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, státní zástupce. Nedochozí tu k zásahu do práv právníké osoby, ale naopak, omezuje se již uložené zajišťovací opatření. Pro případ, že by státní zástupce nevyhověl návrhu, věc bude předložena rozhodnutí soudci (jedná se o obdobný režim, jak je znám z § 73b odst. 2 tr. ř.).

Podle platné úpravy i o omezení či zrušení zajišťovacího opatření v přípravném řízení musí rozhodnout soudce. To se jeví být poměrně neefektivní, a proto se navrhuje, aby v takovém případě (tedy při rozhodování z vlastního podnětu - je třeba odlišit od postupu podle § 33 odst. 6 citovaného zákona) rozhodoval v přípravném řízení státní zástupce. Dále je na místě i návrh, aby v přípravném řízení namísto soudce mohl k žádosti právníké osoby zrušit nebo omezit zajištění státní zástupce. Zde opětovně nedochází k omezujícímu rozhodnutí na právech právníké osoby, ale naopak omezuje se nebo ruší zajištění. Pro případ, že by státní zástupce nevyhověl žádosti, věc bude předložena rozhodnutí soudci (srov. již uváděný § 73b odst. 2 tr. ř.).

11.2. Příloha 2

Přehled věcí vedených na OTŘ v roce 2012, ve kterých bylo zahájeno trestní stíhání právnické osoby (případně fyzické osoby)						
Spisová značka	Státní zastupitelství	Kvalifikace-PO (tr.zákoník)	Os.	Kvalifikace-FO (tr.zákoník)	Os.	Obžaloba (jiné vyřízení)
1 NZT 175/2012	OSZ Praha-západ	§ 175/1, 2b), c)	1	§ 175/1,2b, c, § 279/1, 175/1,2b,c,	5	OBŽALOBA 2013 (1x PO 5x FO)
1 NZT 70/2012	OSZ Praha-západ	§ 175/1, 2b)	1	§ 23, 175/1,2b, 23, 178/1,3	6	OBŽALOBA 2012, usnes. OS Praha-západ o zastavení zrušeno KS Praha, (1x PO, 7x FO) NEPRAV.ROZS.(2013)zproštění
3 NZT 87/2012	KSZ Ostrava, pob. Olomouc	§ 240/1, 3	2	§ 24/1a, 175/1, 2b, 178/1,3	1	Zahájeno trestní stíhání - 2x PO, 3x FO
3 NZT 82/2012	ObsZ Praha 1	§ 209/1, 4b	1	§ 240/1, 3	3	Zahájeno trestní stíhání - 1x PO, 1x FO
3 NZT 80/2012	MSZ Brno	§ 270/1	2	§ 209/1, 4b)	1	Usn. § 179g/1 tr.ř. podmíněné odl. podání návrhu na potrestání 2x PO, 1x FO
3 NZT 79/2012	OSZ Jablonec n. Nisou	§ 209/1, 3	1	§ 270/1	3	Zahájeno trestní stíhání - 1x PO, 3x FO
3 NZT 71/2012	ObsZ Praha 1	§ 241/1a)	1	§ 211/1,4, § 211/1,4, 209/1,3	2	OBŽALOBA 2012 (1+2), Trestní příkaz (2xFO), PRAV. ROZSUDEK (1x PO)2013-ods.
3 NZT 64/2012	KSZ Ostrava	§ 212/1, 6a)	1	§ 241/1a)	1	Zahájeno trestní stíhání - 1x PO, 1x FO
3 NZT 54/2012	OSZ Žďár n. Sázavou	§ 270/1	1	§ 212/1, 6a	0	Pravomocné usnesení podle § 307/1 tr. ř. 1x PO
3 NZT 51/2012	OSZ Chomutov	§ 254/1	1	§ 240/1, 254/1	1	OBŽALOBA 2012 (1+1)
3 NZT 39/2012	KSZ Brno, pob. Zlín	§ 240/1, 2a), c)	2	§ 240/1, 2a), 3, § 214/1a,b,2b,3b	12	OBŽALOBA 2013 (2+12)
3 NZT 36/2012	OSZ Frýdek-Místek	§ 256/1,2a),24/1a)	0	§ 158/1a, 128/1, 2a	1	Prav.usnes. podle § 307/3 tr.ř.-stanovena zkuš. doba 6 měsíců (1x PO, 11 FO)
			0	§ 256/1,2a, 329/1a	7	usnes. podle § 149/1 tr. ř. zrušeno trestní stíhání 1x PO, 2x FO
		§ 256/1, 2a) 24/1c)	1	§ 24/1c, 256/1	4	
		§ 256/1,2a	2	§ 329/1a	12	
			17	§ 128a/1, § 256/1	11	
					71	OBŽALOBA podaná v roce 2012 - 3x PO, 10x FO
						(Obžaloby, rozsudky a trestní příkazy vydané v roce 2013
CELKEM: 12 věcí za rok 2012		Právnická osoba - 17		Fyzická osoba -71		zohledněny v tabulce pro rok 2013)
Aktualizováno 17. 1. 2014						

11.3. Příloha 3

Přehled věcí vedených v roce 2013, v nichž bylo zahájeno trestní stíhání právnické osoby (případně i fyzické osoby)

Státní zastupitelství	Kvalifikace-PO (tr.zákoník)	Os.	Kvalifikace-FO (tr.zákoník)	Os.	Obžaloba (jiné vyřízení)
KSZ Brno, pobočka Zlín	§ 240/1,2a, § 240/1,2a,c	3	§ 240/1, 2a, 3	5	zahájení trestního stíhání
OSZ Nový Jičín	§ 240/1	1	§ 240/1	2	OBŽALOBA (1x PO, 2x FO)
MSZ Brno	§ 211/1,4	1		0	Návrh na potrestání, TRESTNÍ PŘÍKAZ-pravomocný(ods.)
OSZ Frýdek-Místek	§ 295/1	1	§ 295/1	1	OBŽALOBA, ROZSUDEK nepravomocný(PO,FO-ods)
KSZ Brno	obvinění 2x PO zrušeno	0	§ 332/1, 2a, b), 321/1,2,3b, 329/1a,3a	3	obvinění 2x PO zrušeno podle § 174/2e tr.ř.
OSZ Žďár nad Sázavou	§ 241/1a	1	§ 241/1a, 2	1	OBŽALOBA(1+1)
OSZ Benešov	§ 240/1	1	§ 240/1, § 240/1, 2c	2	OBŽALOBA z 13.8. (přeproc. z 5.12.) (1x PO, 2x FO)
KSZ Ostrava	§ 240/1, 2a/3	1	§ 240/1, 2a, c, § 240/1,2a,3	9	zahájení trestního stíhání
MSZ Brno	§ 241/1a	1	§ 241/1a	1	OBŽALOBA, TRESTNÍ PŘÍKAZ-neprav. (1x PO, 1x FO - ods.)
OSZ Klatovy	§ 241/1	1	§ 241/1	1	OBŽALOBA (1x PO, 1x FO), zastaveno OS Klatovy
OSZ Kroměříž	§ 240/1, 2c)	1	§ 240/1, 2c), 277/1	1	podle § 149/1 zruš., PO vrác. k došetř., u FO zkuš.d.
ObSZ Praha 10	§ 298/2, 4b)	1		0	zahájení trestního stíhání
MSZ Brno	§ 241/1a)	1	§ 241/1a)	1	OBŽALOBA, PRAVOMOC. ROZSUDEK (PO, FO-zproštění)
OSZ Teplice	§ 241/1a)	1	§ 241/1a,2	1	OBŽALOBA (1x PO, 1x FO)
OSZ Rychnov n. Kněžnou	§ 209/1	1	§ 209/1, 3	1	OBŽALOBA (1x PO, 1x FO)
KSZ Brno, pobočka Zlín	§ 240/1,2a,3	1	§ 240/1,2a,3	2	zahájení trestního stíhání
KSZ Ústí nad Labem	§ 209/1, 4d	1		0	zahájení trestního stíhání
MSZ Praha	§ 240/1, 3	1	§ 240, 1, 3, 268/1, 4b	11	zahájení trestního stíhání
KSZ Ostrava	§ 240/1,3	1	§ 240/1, 3	3	zahájení trestního stíhání
KSZ Ústí nad Labem	§ 332/1 alinea druhá-od 13.9.201	1	§ 331/1, 331/1e,h, § 209/1,4d	8	zahájení trestního stíhání
MSZ Brno	§ 241/1a	1	§ 241/1a	1	Návrh na potrestání,ROZSUDEK nepravomocný (1+1 ods.)
MSZ Brno	§ 240/1	1	§ 240/1	1	OBŽALOBA z 1. 11. 2013, ROZSUDEK nepravomocný (1+1 ods.)
OSZ Liberec	§ 241/1a, 2	1		0	zastaveno podle § 172/1f) tr. ř.-účinná lítost
OSZ Žďár nad Sázavou	§ 209/1,3	1	§ 209/1, 3	1	zahájení trestního stíhání
MSZ Brno	§ 241/1	1	§ 241/1	1	zahájení trestního stíhání
KSZ Ústí nad Labem	§ 240/1, 2a, 3	2	§ 240/1, 2a, 3, § 240/1, 2a, c	6	zahájení trestního stíhání
OSZ Příbram	§ 175/1	1		0	zahájení trestního stíhání
MSZ Brno	§ 405	1	§ 405	3	zahájení trestního stíhání
KSZ Hradec Králové	§ 24/1c k § 240/1,2a,3	2	§ 23 k 240/1, 2a, 3	6	zahájení trestního stíhání
ObSZ Praha 1	§ 209/1, 4d	1	§ 209/1, 4d	2	zahájení trestního stíhání
OSZ Frýdek-Místek	§ 254/1	1		0	zahájení trestního stíhání
OSZ Karviná	§ 240/1	1		0	zahájení trestního stíhání
KSZ Ostrava	§ 209/1, 5a	1		0	zahájení trestního stíhání
MSZ Brno	§ 254/1	1		0	Návrh na potrestání (1x PO)
MSZ Brno	§ 241/1, 2	1	§ 241/1, 2	1	zahájení trestního stíhání
MSZ Brno	§ 241/1	1	§ 241/1, 2	1	Návrh na potrestání (1+1)
OSZ Klatovy	§ 241/1, 2	1	§ 241/1, 2	1	zahájení trestního stíhání
VSZ Praha	§332/1,2a,b,§331/1,2,3a,§256/1,2	8		0	zahájení trestního stíhání
	Právnická osoba:	48	Fyzická osoba:	77	

OBŽALOBA podaná v roce 2013: 14x PO, 29x FO *

NÁVRH NA POTRESTÁNÍ: 5x PO, 2x FO

ROZSUDEK nepravomocný: 4x PO, 3x FO

ROZSUDEK pravomocný : 4 4x PO, 1x FO

TRESTNÍ PŘÍKAZ: 3x PO, 3x FO

Zastaveno podle § 172/1f) tr.ř.-účinná lítost 1x PO

